İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ KÜLTÜR
İŞLERİ DAİRE
BAŞKANLIĞI
KARAMİZAH
MERKEZİ AYLIK
YAYIN ORGANIDIR

YIL 1
SAYI 14
1999

MİZAH KÜLTÜRÜ

Hakan Alpin: Çizgi dünyasının yorulmak bilmez gönül adamı...

KARA

"BU DERGİ SİZİNDİR. ALABİLİRSİNİZ!"

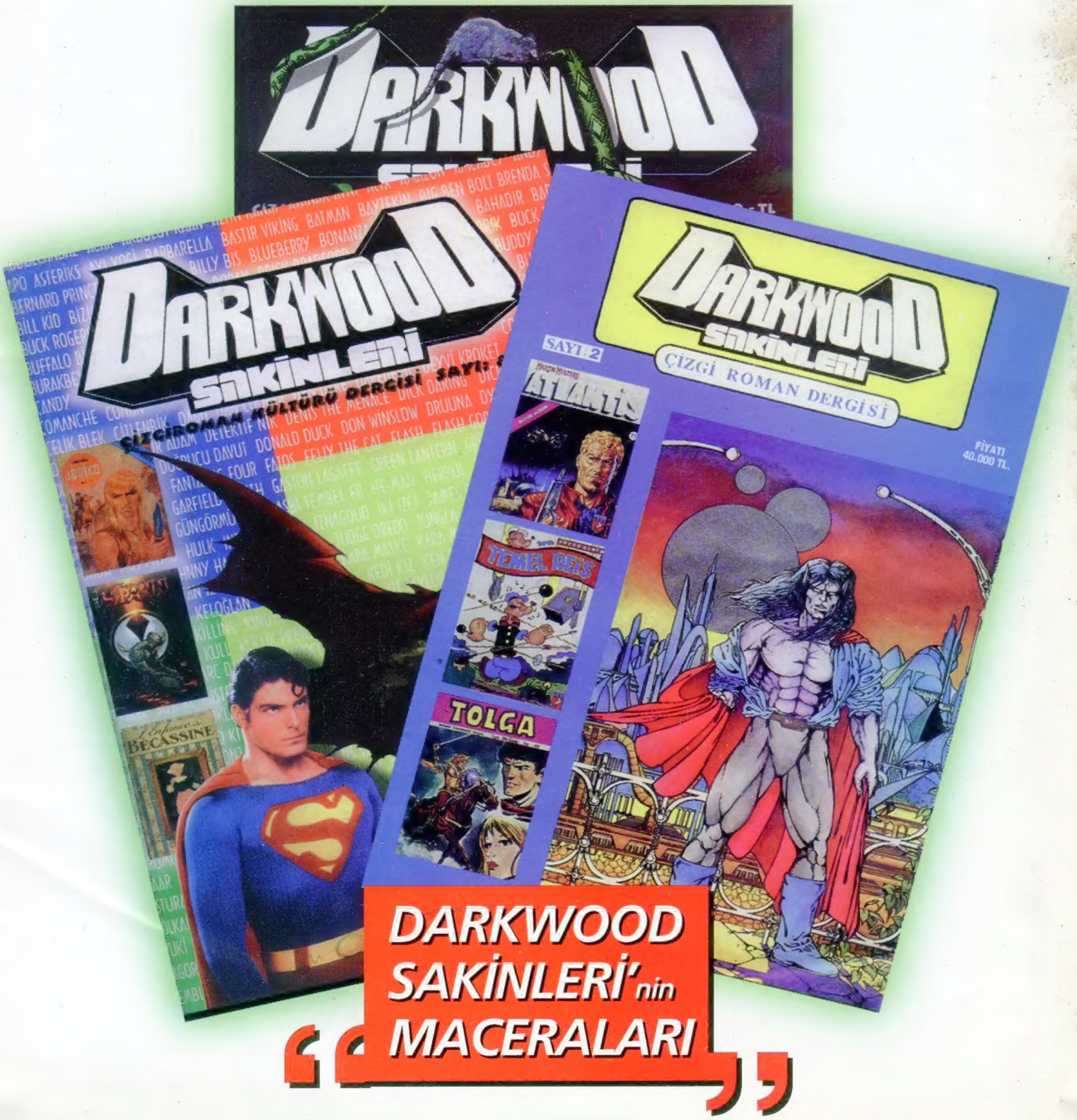

"DARKWOOD SAKİNLERİ'nin MACERALARI"

karikatürün de okulu mu olur?

Snoopy'nin çizeri Charles Schulz'un kanser illetine yakalandığını öğrendiğimizde çok üzülmüştük. Buna rağmen o, inatla neredeyse artık görevi haline gelen stripini hazırlamayı sürdürdü. Ve nihayet bu yılbaşında insanlık 2000 yılına girmenin sevincini yaşadıktan hemen birkaç gün sonra tüm dünyadaki Snoopy tutkunları acı gerçeği öğrendiler. Üstad hayranlarının yeni yıl sevinçlerini kursaklarında bırakmak istemediğinden olsa gerek büyük acılar çekmesine karşın bunu gizlemeyi başarmıştı. Acı haberin sarsıntısı Snoopy'nin artık gazetelerin köşelerindeki yerini alamayacak olması gerçeğine karıştı. Schulz artık Snoopy veya daha meşhur ve bilinen başlığıyla Peanuts'ı artık çiz(e)meyecekti. Snoopy de tıpkı çizeri Al (fred) Capp(lin)'in 1977'deki ani ölümüyle sona eren Hoş Memo (Lill Abner) örneğinde olduğu gibi çizgiroman tarihinin altın sayfaları arasında yerini alacaktı... SAYFA : 2

içindekiler

2 SCHULZ, zaten bu fikri aklında çevirip duruyordu. Ve ürün dağıtımı yapan bu sendikanın istediğini de yapmak için bu fikre balıklama atladı. Strip formatı zamanın diğer çocuk striplerinden oldukça farklıydı, zira her biri kısa bir olay anlatıyordu.

10 EROL ABASIZ: TÜRKİYE'DE ÇİZGİROMAN KONUSUNDA USTA VE ÖYKÜSÜ...

16 KARAMİZAH MERKEZİ KARİKATÜR OKULU ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARINDAN ÖRNEKLER..

26 MİZAH DERGİLERİNİN İÇİNDE SADECE 7 SAYI YAYINLANAN BİR DERGİ: DİYOJEN...

30 SEDAT ALKAN'IN ÇİZGİLERİYLE "NASRETTİN HOCA" MACERASI

31 BİR ÇİZGİ USTASINDAN TAM SAYFA KARİKATÜR: SEMİH BALCIOĞLU

ÇİZGİLİ TARİH...

Tarihi kahramanlarımızı çizgiye dönüştüren adam olarak tanımladığımız usta çizerimiz Erol Abasız ile sizin için bir söyleşi yaptık. Çizgi roman üzerine biz sorduk Erol Abasız söyledi. 1954 yılında Zonguldak'da doğan Abasız, İlkokulu köyde, orta ve liseyi Kozlu'da okur. İstanbul İktisadi ve Ticari ilimler akademisinden 1977 yılında mezun olur. Çizgi roman serüvenini ne zaman başladığını geniş söyleşisinde bulacaksınız... SAYFA : 10

DİYOJEN...

Türkiye mizah dergileri tarihi, Gırgır dergisiyle farklı bir kırılmaya uğradı. Gırgır'dan itibaren mizah diline ve anlayışına egemen olan konsept yoğun cinsellik ve argo... Turgut Çeviker'in yönetmeni olduğu haftalık Diyojen, "mizah kültürü" yaklaşımıyla Akbaba geleneğini günümüze taşımak istedi. Yazı ağırlıklı, tabloid ve 'ciddi' bir mizah kültürü dergisi Diyojen birçok nedenden dolayı 7. sayısında yayınına son verdi. Diyojen'in yönetmeni Turgut Çeviker, Diyojen'in çıkış ve kapanış sürecini yorumlarken, Türk mizah dergiciliği tarihinden de örnekler veriyor. Diyojen elinde feneri, çok uzun zamandır "adam" gibi adam arıyor. Ama galiba o bile bu çabalara çözüm olamadı.

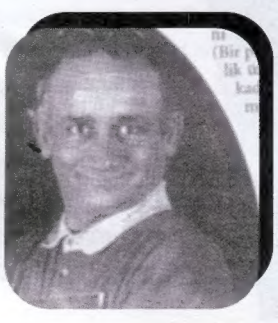

SAYFA : 24

Editörden..

SEVGİLİ mizah dostları,

"Mizahsız bir toplum korkunçtur... Ama herşeyi mizah olan toplum daha da korkunçtur." Radyolar, televizyonlar, gazeteler "herşeyi mizah olan toplum"un konkunç örnekleriyle dolu. Siyasal ve sosyal hayatımız da öyle... Herşeyi mizah olmuş korkunç toplum olmazdan önceki durak herşeyi "sıradan" olmuş toplumdur. Öyleki artık cinayetler, trafik kazaları, hırsızlıklar, ahlaksızlıklar sıradan geliyordu. Yemek masamızda birtaraftan yemek yerken, birtaraftan rahatlıkla parçalanmış ceset görüntülerini izleyebiliyorduk. İnsanlar bir lokma ekmek için birbirini itip kakarken, biz duyarsızdık, ekran başında. Ve... nasıl da rahat iniyordu gırtlağımızda lokmalar. Gittikçe sıradanlaştıkça hayat, sıradan olmayan, iletişim cambazları mizahı kullanmaya başladılar ilgi çekmek için. Tıpkı pazarda kadın elbisesi giyip çorap satan çığırtkanlar gibi...

Ruhunu kaybeden herşeyi mizah olmuş korkunçluklar topluluğunun mizahçıları mesleklerini ya da sanatlarını yitirmenin paniği ile alan zorlamasına giriyorlardı ister istemez. Böylece "ilham" kelimesinin "il"i gidiyor, "ham"ı kalıyordu. Her türlü değeri saldırganlıkla tüketen zihniyet olgunlaşmamaış mizaha da saldırıyordu.

Ruh içinde bulunduğu toplumla birlikte kaybeden mizahçı, fiziğin sınırlarını yasaların elverdiğince zorlayarak üretimini gerçekleştiriyordu. Oysa "hakiki" mizah yasaları zorlayan değil, onu çaresiz bırakan değil miydi?

"Mizah Kültürü" dergisi belki de yitirdiğimiz "hakiki" mizahı bulmak değil de hatırlamaya yardımcı olacaktır... Görüşmek ümidiyle...

Hasan Kaçan

MİZAH KÜLTÜRÜ

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KÜLTÜR İŞLERİ DAİRE BAŞKANLIĞI ADINA SAHİBİ
ŞENOL DEMİRÖZ

yayın yönetmeni HASAN KAÇAN
grafik tasarım MİKAİL ERDOĞANDAN
yayın koordinatörleri
HAKAN ALPİN, METİN ÖZTÜRK
yazı işleri müdürü CEM AYTEPE
fotoğraf yönetmeni MURAT ÖZBEY
grafik uygulama
MEHMET ÇİÇEKYÜZLÜ, HAVVA KARADAĞ, SERPİL AKDAĞ, ÖZDEN KAÇAN

yapım
"HETEN KETEN LEKLEMDİLİK" 272 34 54
baskı "İNCELER OFSET" 576 56 44

"Amatörlüğü yazı-çizi işinden para kazamamamışlıkla sınırlamak kafiydi. Fakat bunun da ötesine sarkan arkadaşlarımız ve işleri vardı. Pek çok mizah dergisini hepimiz takip ediyorduk. Yalnız bir dergiyi takip edip, onun muhtevasını analiz etmek yetmez."

Çizgiroman tarihi

HAKAN ALPİN

"1993 yılı başında bir matbaa sahibİnin yayıncılık arzusuyla boyutlanan siparişi üzerİne, çizer olanı sayıca fazla olan bir grup arkadaşımla birlikte bir çizgiroman/mizah dergisi hazırlamaya başlamıştık. 16 sayfalık ve hiç de harcımız olmayan bir konuda piyasa şansını sonuna kadar kullanacak böylesi bir dergi hazırlamak zordu."

Türkiye'nin gelmiş geçmiş ilk ve tek çizgiroman Kültürü Dergisi olan Darkwood Sakinleri'nin detaylı bir biyografisini kaleme almak hanidir aklımdaydı da, bir türlü zaman bulup arşivimin hafif tozlu dökümanlarını karıştırma fırsatı bulamıyordum. Kısmet bugüneymiş...

Yalnız Darkwood Sakinleri'nden çok öncesine dayanan ve ona iyi bir altyapı oluşturan bir seyir defteri de var elbette...

Belki çok gerilere gitmeme gerek yok;

1993 yılı başında bir matbaa sahibinin yayıncılık arzusuyla boyutlanan siparişi üzerine, çizer olanı sayıca fazla olan bir grup arkadaşımla birlikte bir çizgiroman/mizah dergisi hazırlamaya başlamıştık. 16 sayfalık ve hiç de harcımız olmayan bir konuda piyasa şansını sonuna kadar kullanacak böylesi bir dergi hazırlamak zordu. İçimizden çoğu amatördü.

Amatörlüğü yazı-çizi işinden para kazamamamışlıkla sınırlamak kafiydi aslında. Fakat bunun da ötesine sarkan arkadaşlarımız ve işleri vardı. Haftalık pek çok mizah dergisini hepimiz takip ediyorduk. Yalnız bir dergiyi takip edip, onun muhtevasını analiz etmek yetmez.

Hedef kitlenin doğru ve sağlıklı malzemeyle beslenmesi de gerekmektedir. İşte bu noktada bazı arkadaşlarımız yetersiz kalmaktaydılar. Nedeni ise, yazma güçleri ve yetenekleri olmasına karşın neyi, nasıl yazmaları gerektiğini tam bilemiyorlardı. Neyse ki, arkadaşlık platformunda işi daha iyi bilen bizlerin yönlendirmelerini kabullenmek ve yönlendirilmekten gocunmadılar.

Sonuçta biz bütün 'Sıfır Rh' kadrosu eliyüzü düzgün, iyi halli bir sıfırıncı sayı hazırlamıştık. Böylesi bir yayında ilk kez sıfırıncı sayı hazırlamayı saplantı haline getiren de bendim. Neyse ki bu saplantı, 1998'in sonunda '1001 çizgiroman Dergisi' adı altında tek sayılık bir sıfırıncı sayı hazırladığımızda sona erdi.

Meslek erbabı bilir. O dönemde uygulandığı üzere -bazı yerlerde halen devam ediyor ya neyse- mizanpajlar yapıldıktan sonra, sayfalar karta çekildi. Ve hemen ardından da filmleri alındı. Orta sayfalarla, birinci ve arka sayfa dört renkliydi. Kalan oniki sayfa ise, siyah-beyaz-sarı idi. Tıpkı diğer benzeri dergiler gibi...

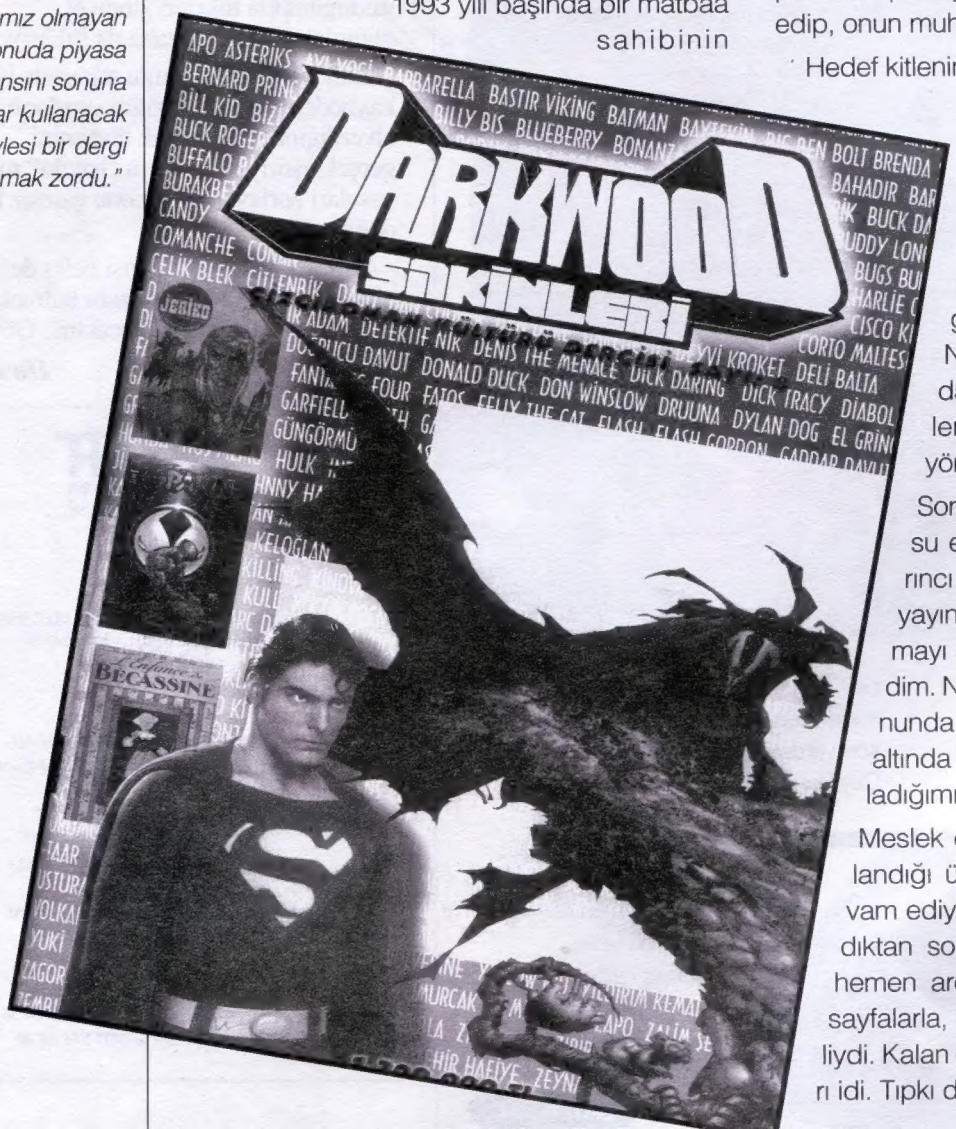

nın kilometre taşı!

Gelelim bu yazının temelini de teşkil edecek o önemli noktaya...

İçerikteki yazılardan biri kuramsaldı ve bütün arkadaşlarla eksikliği üzerinde hemfikir olduğumuz çizgiroman kültürü üzerineydi. Yazı 'Dokuzuncu Sanat' başlığını taşıyordu.. Onu 1993'ün hemen başında, Beyazıt çınaraltı'nda çizgiroman ortak kümesine sahip olduğumuz için tanıştırıldığımız Hüsnü çoruk'la beraber kaleme almıştık. Devamlı bir seri havasında olacaktı ve çizgiroman tarihi açısından da kronolojik bir sıra takip edecekti.

ÇİZGİROMAN NASIL ÇİZİLİR...

MELİH TARI

Bundan önceki bölümleri izleyenler bilirler, bir çizgiroman hazırlarken dikkat edilecek bir çok hususun bulunduğuna değinmiş ve çizim aşamalarını anlatmıştık. Bu bölüm de ise, çizimlerin en can alıcı noktalarından biri olan ve karelerdeki çizimlerin en gerçek görünümlerini sağlayan derinlik, yani perspektifden bahsedeceğiz. Her ne kadar günümüz modern resim anlayışında, özellikle Osmanlılar dönemindeki minyatürler de izlediğimiz şekilde ortaya çıkan görüntülerde göze batan ve derinliği, yani perspektifi bulunmayan resimler bulunmakta ise de, çizgiromanda bu durum özel şartlar dışında pek kullanılmaz. Okurlar genelde, fotoğrafı andıran ve gerçeğe en yakın ifadelerin bulunduğu görünümleri tercih ederler. İşte bu durumda uygulamak zorunda olduğumuz kurallarımı başında perspektif ve ışık gölge gelir. Peki, nedir bu perspektif? Nasıl uygulanır?..

Binlerce yıl önce resim yapan insanlar bu tekniği henüz bilmiyorlardı. Onun için bu resimler derinlikten uzak bir görünümdeydiler. Özellikle Mısır, Asur ve Hititler'e ait buluşlarda dikkatimizi çeken bu durum zamanla cisimlerin bir boyutu daha olduğunu ve bunun da belirtilmesinin gereğinin anlaşılmasından sonra günümüz resim sanatındaki biçimine dönüşmüştür. İşte bu diğer boyut, yani üçüncü boyut, önce İtalyan ressam Uccello, Alman ressam Albert Dürer gibi ustaların çalışmaları sonucu ortaya çıktı, zamanla gelişti, bugünkü durumuna geldi. Perspektif tabirinin en güzel açıklaması, ... ve ufka doğru uzanan bir yola bakan, yolun sonunda daraldığını ve o ... ne giden, yanlarda bulunan yüksek ... reklerin daha o noktada adeta kaybolduğu ilkesine bağlı kalmamızı dayandır. İşte o en son ufuk noktasına kaybolma noktası denilmektedir. Bu durum çok basit haliyle aşağıdaki şekilde gö... terebiliriz. İşte çok basit bir perspektif... zım. Sağdaki ve soldaki üçgenlerin te... noktaları kaybolma noktası olarak ... landırılan noktadır. Bu arada akılmız... kalması gereken önemli bir yer da... vardır. Bu da 'ufuk çizgisi'dir. Ufuk ... gisi, çizilen resmin ortasından geçen ... çizgidir, kaybolma noktası bu çizgi üzerindedir. Ayrıca ufuk çizgisi, herhangi bir duruşumuzda göz hizamızdan ... derecesik açıyla baktığımızda ufukta ... kaladığımız hattın adıdır. Şunu da ... nemle vurgulamakta yarar var. Kaybolma noktasını resmin bulunduğu sa... tenen dışında da var sayabiliriz. Bu durumda, çizeceğimiz şekilin sadece ... di üç boyutunu (en, boy, yüksekliği) göstermiş olursunuz. Bir çizgiroman ... resinde olması gereken tüm şekilleri (portre, anatomi, mimari şekiller, peyzaj manzaraları) tümü üç boyutta çizildikleri zamen doğal görüntülerini yansıtırlar. Bu olayın gerçekleşmesini temin eden ... bir başka durumdaha söz konusudur ve 'ışık-gölge' diye adlandırılır. Bu ... le ile ne anlatıyoruz?.. Yukarıdaki sat... larda perspektif kavramının çizgilerle ... labileceğini anlatmıştık. Çizgiroman ... relerinde, özellikle background (Arka ... lan) denilen bölümlerde -ki, ön...

Tabii diğer bütün yazı ve çizimlerin olduğu gibi, çizgiroman tarihimizde önemli bir kilometre taşını teşkil edecek olan bu yazı da derginin yayımı ile vücut bulacaktı. Filmi alınan sayfaların baskıları yapılacakken, ki o gün dağıtım bağlantılarının da finaliydi, sevgili ve fikirleriyle eşsiz finansörümüz projeden tamamen vazgeçtiğini, kendi çekindiği için sekreteri vasıtasıyla bize iletti. Morali bozulan arkadaşlarımız olduğu gibi, bu duygu patlamasını daha ileriye taşıyıp -amatörlükten olsa gerek- bir daha benzeri bir projeye bir kilometreden fazla yaklaşmayan kayıplarımız da olmadı değil.

"Hak şerleri hayr eyler

Zannetme ki gayreyler

Görelim Mevla neyler

Neylerse güzel eyler"

isimli 'nasip klasörü'ne çok çok küçük yaşlarda dahil olduğumuzdan sanırım bu durumdan fazla etkilenmemiş ve nasıl olsa yapabileceğimiz başka projeler de olacaktır söylevlerine girişmiştim.

Olan olup bitenler bitmişti...

Ha, unutmadan; kaderin garip bir cilvesi; dergi(miz)den vazgeçip inşaat işine yatırım yapan ve iki sene sonra da parası batan bizim (olamayan) patronumuzun o paradokssal kararının üzerinden bir hafta geçmeden, yani daha tam o hafta, gazete bayilerine olan olası ziyaretlerimizden birinde 'Rh+' logolu benzeri bir dergi görmüştük. Her birimizin kafasından birbirimizden habersiz aynı şeyler geçmiş: Finansörümüz yaptığı hatadan vazgeçmiş ve istediği dergiyi bizim bulduğumuz 'Sıfır RH'dan biraz değiştirerek yayınlamış olmalı!..

Ama, hayır. Bu kaderin pek ilginç bir cilvesiydi.. tamamen başka bir grup kendi çabalarıyla isim benzerliğini de tutturarak bir dergi yayınlamışlardı... Gittik onları tebrik ettik, hayırlı olsun dileklerimizin arasında da bizim derginin hikayesini sıkıştırdık...

IKINCI DENEME

SONUÇ: MALUM.

Bunların üzerinden bir tam yıl geçmemişti, fakat takvimler 1994'ü gösteriyordu...

Conan çizgiromanını yayımlayan Alfa Yayınları yeni durağımız olmuştu. Bir önceki dergi kadrosundan geriye kalan istekli, ama kırılmış, fiyaskoya uğramış, zedelenmiş arkadaşlarımızdan hepsini ikna edemediğimizi ya da, 'dergi somutlaşmadan birşey yapmayacağız,' ifadelerinden öteye geçiremediğimizi öncelikle belirtmeliyim.

Sonuçta geriye kala kala her zamanki elebaşı Hakan Alpin dışında, Ali Düzgün, Kenan Kaplan, Faysal Kemerizlioğlu, Hüsnü çoruk kalmıştı. Aşkın Güngör ve Ertan Sevgi gibi değerli iki arkadaşımızın bile uzak durması bizi yıldırmamıştı. Sonuçta Alfa Yayınlarının veya sahibi Gül Sağıroğlu'nun bizden istediği gibi ikili bir çizgiroman dergisi hazırlamaya başladık. İkili'den kastım, tersli-yüzlü bir dergi formatıydı, yani her iki tarafından da ön kapaklıydı. Ve iki yerli çizgiroman karakterinin maceraları anlatılacaktı. 15'er sayfalık iki çizgiromanın dışında bilimkurgu öyküleri ve yine çizgiroman kültürünü aktarmaya çalışacağımız sayfaları-

"Sevgili ve fikirleriyle eşsiz finansörümüz projeden tamamen vazgeçtiğini, kendi çekindiği için sekreteri vasıtasıyla bize iletti. Morali bozulan arkadaşlarımız olduğu gibi, bu duygu patlamasını daha ileriye taşıyıp -amatörlükten olsa gerek- bir daha benzeri bir projeye bir kilometreden fazla yaklaşmayan kayıplarımız da olmadı değil."

"Mesela arkadaşlık oluşumlarına bir örnek vermek gerekirse, dergiye yazdığı "Teks" yazısında bize nazire yapmak için kendisini White Mesa Sakini diye tanıtan bir arkadaşımızla, hala birlikte çizgiromanla ilgili her oluşuma destek vermekte ve çizgiroman ilgimizi ve sevgimizi paylaşmaktayız..."

mız vardı. Ali Düzgün kendi kahramanı olan 'Kaptan Alyo'yu hazırlarken, ben 'Son Osmanlı' başlığında bir çizgiroman çiziyordum. Senaristlerimiz ise Kenan'la Faysal'dı. Amacımız ilk sayının çıkışından önce dört sayılık stok yapmaktı. Son sürat çalışıyorduk. Hazırlıklar nihayet tamamlandı ve maliyeti düşürebilmek için filmden vazgeçilerek alınan aydıngerlerden prova baskı sonuçlarını aldık. Sonuç istediğimiz veya bize söz verilen gibi olmasa da idare ederdi(!). Esas baskının yapılacağı gün biz her zamanki gibi çizimlerle uğraşıyorduk. Gül hanımın daveti üzerine yanına gelirken basılmış dergilerle karşılaşacağımızdan emindik. Fakat malesef; kader bize golünü yine doksandan atmıştı.

"Esas baskının yapılacağı gün biz her zamanki gibi çizimlerle uğraşıyorduk. Gül hanımın daveti üzerine yanına gelirken basılmış dergilerle karşılaşacağımızdan emindik. Fakat malesef; kader bize golünü yine doksandan atmıştı."

Meğerse Alfa Yayınları'nın -o sırada Bil- ve Tay Yayınları da aynı durumdaydı- dağıtım şirketi Yaysat'la aralarındaki problem bizden gizlenmiş, nasıl olsa hallolur, düşüncesiyle...

Neyse uzun etmeyeyim. Dağıtımın son kararı %70 gibi çok yüksek bir satış garantisiymiş. Böylesi başedilemez bir duruma rağmen, Gül hanım tüm ısrar ve o anda bulabildiğimiz şahsi fedakarlıklarımız karşısında kocasıyla da 45 dakikalık bir toplantı yaptı. Fakat karar malesef değişmedi. Ve 'Alfa çizgiroman Dergisi' matbaada basılıyorken baskısı durduruldu ve projeden vazgeçildi.

Sonraki günlerde yaptığım baskılardan iyice bunalan Gül Sağıroğlu, Conan Aylık Maceralar Dizisinin Şubat 1994 tarihli sayısında, bizim hazırladığımız dergi kapağını da araya ekleterek ve okurlara fazla etliye sütlüye dokunmadan durumu anlattığımız bir yazıyla beraber yayınladı.

BİR ALBİNO KIZILDERİLİ:

JERİKO

ZEYNEP AKKUŞ

O bir beyaz; ama çoğu zaman yarı çıplak dolaşan, bir kızılderili gibi düşünen, bir kızılderili gibi yaşayan, bir kızılderili gibi öldüren, bir kızılderili gibi intikam alan, Westernler'de karşılaştıklarımıza pek benzemeyen bir beyaz.

Hatta kitaplıklarımızı şöyle bir yokladığımızda o-na hiç benzemeyen pek çok kahramanın maceraları-nı konu alan yığınla çizgiroman gelebiliir elimize. Örneğin Tom Miks, Jeriko'ya hiç benzemez. Herşeyden önce Tommy'cik (Yıllar önce bir mizah dergisinde çok hoş bir karikatür görmüştüm, Tom, Kulver Kalesi'nde ölkeli ölkeli dolaşıyor ve, *"Acaba birlerinin tavuğuna kışt mı dedim, neden onca başarıma rağmen hâlâ yüzbaşıyım?"* diye söyleniyordu.) ömrü billah yüzbaşı kalmaya mahkum, üniformalı bir yasa koruyucusudur. Jeriko ise üniforma giymez. Üniforma -ya da yıldız- taşıyan kimseye bir yandan pek çok hak ve özgürlük tanırken, diğer yandan bir o kadar kısıtlamayı da beraberinde getirir, Jeriko ise bu tür kısıtlamalara tahammül edecek en son kişidir. Ancak, bu tür simgelerden uzak duruşunun başka bir nedeni daha vardır. Mavi ceket ona başka şeyleri, beyaz adamın asla tutmayacağı vasıflerini ve peşisıra gelen katlamları hatırlatır. Tom'un şapkasının altında güneş görmeyen asker traşlı ve perçemli saçlarının aksine, Jeriko'nun altın sarısı, güneşten rengi daha da açılmış, upuzun saçları vardır. Ama bu eksiklerine ve 'fazlalıklarına' mö-men Jeriko da bir yasa koruyucusudur. Ancak onun yasaları koruma ve adaleti yerine getirme yöntemleri çarpıcı, sarsıcı ve hatta ürkütücüdür. Bir kez başlayınca sonunu mutlaka getirdiği insan avları sırasında öyle yöntemlere başvurur ki, 'sert' yöntemler uyguladığı için kıyasıya eleştirilen bazı 'hafif' çizgiroman kahramanları bile, Rin Tin Tin kadar masum görünüverir gözümüze.

Jeriko'nun yöntemleri kadar, yaşam tarzı da aykırıdır. Beyazlarla değil, kendisini büyüten Arapahoelerle yaşamayı tercih eder. Bu açıdan yaklaşıldığında ilk bakışta birbirlerine benziyorlarmış gibi görünen Tom Eraks ve arkadaşlarından (öyle ya, sonuçta onlar da yerlilerin, hem de tıpkı Jeriko

1979 yılında Türkiye'de yayın macerasına başlayan Jeriko ilgi üzerine ülkemizde çok az çizgiromana nasip olan 2. ve 3. baskıları yapmıştır.

59

İkinci kez finansörlerimiz bizi ve kendi (olası) çizgiroman okurlarını yarı yolda bırakmışlardı.

Dersimizi almıştık(!)...

EXPRESS MACERAMIZ

Arkadaşım Mehmet (Mengü), 1994 ortalarında bir gün elinde bir dergiyle gelmişti. Derginin dördüncü sayısıymış ve o gün almış, bir öncekiyle beraber. Baktım, siyasi içerikli bir yayın. Hiç elime bile almadım. Bana içindeki çizgiroman kahramanı Teksas'la ilgili yazıyı göstererek, sadece onun için aldığını söyledi. Bizim gibi çizgiroman severlerinin (bazılarına göre biraz ölçüyü kaçırmış olduğumuz bir sevgi bu) her zaman yaptığı bir şeydi Mehmet'in yaptığı. Fakat bir de ilginç durum sözkonusuydu: Mehmet derginin eski sayısını almaya diye gittiği Express'de sadece çizgiromanla ilgili bir yazıdan dolayı o eski sayıyı talep ettiğini söyleyince bir garip karşılanmış. -Kısa kesiyorum- Ayaküstü sohbeti esnasında bizden ve benden bahsedince dergilerine

k a

çizim yapıp yapamayacağım ve yazı hazırlayıp hazırlayamayacağım sorulmuş. Nihayetinde tanıştık, görüştük, anlaştık...

Hüsnü çoruk, Mehmet Mengü ve Kenan Kaplan'ın katılımıyla ve Mehmet'in isim babalığıyla, Darkwood Sakinleri toplu başlığıyla yazılar yazmaya başladık. 'Yokedici' isimli bir de çizgiroman çiziyordum ayrıca. Haftalık bir dergiydi, fakat oldukça geniş yazı kadromuz ve konularımızla hiç zorluk çekmiyorduk. Derken,

ekonomik açıdan çok zorlanan dergi iç çekişmeler de yaşamaya başladı ve bazı kurucu kişiler kadrodan ayrıldı. İyi ilişkilerimiz olan, o tatlı dilli bir kaç kişinin ayrılmasıyla biz de orada öksüz gibi kaldık. Bir süre sonra da dergiden doğal yolla topluca ayrıldık.

Yaklaşık 3-4 ay süren çizgiroman yazılarımız, o döneme dek çizgiroman kültürü üzerine yazılan en geniş kapsamlı ve bir ekip tarafından hazırlanan ilk yazılardı. Hala pekçok çizgiroman severin arşivlerinde bu yazıları sakladıklarından eminim. Geniş bir yelpazede yazılan bu yazılarla birlikte ilk sergi ve panelimizi de o sıralarda açılan, Türkiye'deki ilk çizgiroman dükkanı (Batı ülkelerinde onbinlerce sayıda olan bu çeşit dükkanların İngilizce karşılığı 'Comic Shop'dır) Naregatsi Comic ve sahibi eski karikatürist Sarkis Paçacı'nın özel girişim destekleriyle yapmıştık. Express Dergisi bizim çok değerli bir arkadaşımızla daha tanışmamıza vesile olmuştu: Zeynep Akkuş.

Dergiye yazdığı Tex yazısında bize nazire yapmak için kendisini White Mesa Sakini diye tanıtan bu arkadaşımızla, hala birlikte çizgiromanla ilgili her oluşuma destek vermekte ve çizgiroman ilgimizi ve sevgimizi paylaşmaktayız.

BAYEZIT ÇINARALTI TOPLANTILARI

Zaten temelde arkadaşlık ve dostluk olduğu için hepimiz sık sık görüşme imkanına sahiptik. Buna ilaveten kadronun erkek ve futbola meraklı olanları her hafta başka bir ortak paylaşım amacıyla daha görüşmekteydi. Derken neredeyse periyodik hale getirdiğimiz bir etkinliğimiz oluşmuştu, etkinlik diyorum çünkü burada ülkemizdeki çizgiromancılığımızın sorunlarından tutun da, onların çözümlemelerine dair fikirler üretmeye çalışıyorduk. Hemen her hafta sonu meraklarımızdan biri olan sahafları dolaşma bahanesiyle hem özel kitaplıklarımızı genişletiyor, hem de bir araya geliyorduk.

Darkwood Sakinlerinin daha bu sıfata kavuşmadan yapmaya başladığı çınaraltı toplantılarının sonradan bakıp değerlendirildiğinde daha iyi anlaşıldığı üzere Türk çizgiromanı'na önemli katkılar sağlamıştır. Belki bizlerden önce de birileri benzeri toplantıları çizgiroman başlığıyla yapmış olabilirler, fakat bizimkinin onlardan ilk farkı halen devam ediyor olmasıdır herhalde...

Bu toplantılar kışın soğuk ve yağışlı havalar-

"Ancak yazıların karşılığını hiçbir şekilde bizlere vermediler ve de bu dergi yöneticilerinin parasızlıktan şikayet edip okurlardan çeşitli araç, gereç talebinde bulunduklarına da şahit olunca yazıları kestik. Sömürülme kadar kötü birşey yok."

"Derken neredeyse periyodik hale getirdiğimiz bir etkinliğimiz oluşmuştu, etkinlik diyorum çünkü burada ülkemizdeki çizgiromancılığımızın sorunlarından tutun da, onların çözümlemelerine dair fikirler üretmeye çalışıyorduk. Hemen her hafta sonu meraklarımızdan biri olan sahafları dolaşma bahanesiyle hem özel kitaplıklarımızı genişletiyor, hem de bir araya geliyorduk..."

"Yaptığımız çalışmalar, eski çizer abilerimizden tutun da, günümüzde çizgiroman koleksiyonculuğu yapanlardan bu işin ticaretini yapan sahaflara varıncaya dek herkesin takdir ve beğenisini kazanmakta. Çalışmalarımıza da şevk veren bu durum, Darkwood Sakinleri çizgiroman Kültürü Dergisi'ne güç katıyor."

DARKWOOD

talat güreli'nin resim ve çizgiroman dünyası

ENDER ANKARA

Bilindiği gibi çizgiroman; sinema, edebiyat, resim gibi sanat dallarıyla yakın ilişki içindedir. Gözlemlerinden ya da araştırmalarından yola çıkan çizer, hayal dünyasında eserini yeniden oluşturarak kağıda aktarır. Sonuçta; yaratılandığı sanat dallarının hepsinden birşeyler taşıyan, ama farklı olan çizgiromanın 'yi' olmasına yakından bağlıdır. Kurgu, grafik anlatım ve senaryo öğeleri açısından güçlü olan; ayrıca bu öğelerin uyumlu bir bütünlük anlayışı içinde bir araya geldiği bu tür eserler okurunu sıra dışı dünyalara götürürler. Ancak, ülkemizde çizgiromanın ortaya çıkmasında yoğun ilginin ve özellikle okurlardan gelen yapıcı eleştirilerin hiç şüphesiz büyük önemi var. Bu yakınlık çizgiromanın resimle ilişkisine ağırlıklı olarak değinmemizi sağlayacak bir konuşmuz var. Konuşmuz, zaman zaman konumuzla ilgili araştırma yazıları da yazan, hem resimle hem çizgiromanla ilgili çalışmaları olan, Türkiye Gazetesi çizerlerinden Talat Güreli. Kendisini; Hızır Bey, Ninja Nihat gibi kahramanlarıyla tanıyoruz.

Güreli'yle; bundan yıllar önce bir sahaf dükkanında tanışmıştık. Darkwood Sakinleri okurları için yeniden görüşüp söyleşide bulunduğumuzda birçok ilginç noktaya değinme fırsatını bulduk. Özellikle

Güreli'nin Türkiye Çocuk Dergisinde yayınlandıktan sonra albüm haline gelen eseri.

çizgiromanın resim sanatıyla ilişkisini ele alıp, günümüzdeki durumunu irdeledik.

-Nasıl çizer oldunuz ?

"Ben resme aşık biriyim, çocukluk çağlarından beri büyük ilgi duyarım. Önceleri çizgiromanlardaki resimler beni etkiledi, yaşım ilerledikçe yağlı boya tablolara ilgi duymaya başladım. Bütün çizgiromancıların kullandığı resim kalıpları birbirlerine hiç benzemiyor gibi gözükse de aslında yağlı boya tablolarının şablonlarından çıkmış olduklarını gördüm. Örneğin, Rembrandt'ın kullandığı siyah rengin içindeki özel ışıkları Milton Caniff'in kendi çizgiromanlarına aktığını görüyoruz. Çok uzun bir süreç içinde Amerika'da patlayan çizgiroman konusunda Avrupa'yı da yadsımamak gerekir. Çok usta-ca çizilip basılan Pekos Bill dergilerine hayran olmam beni bu dergilerdeki gibi çizmeye yöneltti. Çizerliğimin temelinde bu dergiler bulunmaktadır."

O günlerden bugüne gelecek olursak, çizgiroman ya da resim yapmak alternatiflerinden hangisi sizin için öncelikli ?

"Doğruyu söylemek gerekirse çizgiromandan biraz soğudum, uzaklaştım. Şimdi beni daha çok yağlı boya resimler çekiyor. Tabii, eski bir çizer olarak yine çizgiroman yapmaktayım. Çizgiromanda yapılabilecek herşeyi yaptığıma inanıyorum. Belki çok süper şeyler

da Şehzade Cafe gibi kapalı mekanlara da taşınıyordu. Bu noktaya dek olan biteni farklı sayılabilecek bir bakıştan daha aktarabilmek amacıyla Hüsnü Ağabeyin (çoruk) ifadelerini sunmak istiyorum.

Bakınız o Darkwood Sakinleri Dergisi'ne gelene kadar olan biteni nasıl hatırlıyor...

"Conan dergisindeki bizi heyecanlandıran ancak tadımlık olmaktan öteye gidemeyen denemeden sonra bazı arkadaşlar sessizce bu resmi olmayan beraberlikten ayrılmayı yeğlediler. Derken 1994 yılı Nisan ayından itibaren Express dergisi denemelerimiz başladı. Bu siyasi-magazin dergisine çizgiroman üzerine araştırma yazıları veriyorduk. EsseGesse, Uzay Şövalyesi Rom, Malkoçoğlu gibi yazılar dışında Hakan'ın çeşitli çizgiroman karakterlerinin birlikte maceraya atıldığı sürekli bir çizgiromanı da Express'de yer alıyordu. Ancak yazıların karşılığını hiçbir şekilde bizlere vermediler ve de bu dergi yöneticilerinin parasızlıktan şikayet edip okurlardan çeşitli araç, gereç talebinde bulunduklarına da şahit olunca yazıları kestik. Sömürülme kadar kötü birşey yok.

Ama Express deneyimi bizlere çok tatlı ve sevecen bir dost kazandırdı. Nasıl mı? Express'de zaman zaman ben, Hakan ve Mehmet (Mengü); Mehmet'in önerisiyle bulduğumuz Darkwood Sakinleri isim tamlamasını kullanıyorduk imza niyetine (Ne anlama geldiğini ve nereden esinlendiğimizi tekrar anlatmayacağım. Zannedersem bu ibareyi kullandığımız ilk yazımızın üzerinden bir hafta geçmişti.

Teks üzerine bir başka yazı vardı dergide ve altında White Mesa imzası. Herhalde birisi alay ediyor, dedik bizim ismimizle, nitekim bu doğru çıktı (Kim bu zibidiler, diye geçirmiş içinden). Bizi şaşırtan ise yazıyı hazırlayanın düşündüğümüz gibi bir bay olmamasıydı. Sonra yazının sahibini araştırdık. (Belki de o aramıştır bizleri, tam hatırlamıyorum) ve sevgili Zeynep Akkuş ile tanışmamız bu şekilde oldu. Kendisi siyah deri ağırlıklı Heavy Metal fanatiklerini andırır bir kıyafet içindeydi uzun süre ve duyarlılığı ile, özenli düşünce yapısıyla doğrusu onu çok sevdik."

Bizler bu arada bilhassa arkadaşımız olan bazı sahaflarla ve kitapçılarla kişisel ilişkilerimizi ve dostluklarımızı geliştiriyorduk.

Bu durum bizim ileriki aşamalarda kendiliğinden işimize, yaradı. çünkü dergilerimizi genelde sahaflara dağıtmak zorunda kalmıştık ve onlar bizi eskiden beri tanıyor oldukları için can-u gönülden desteklemişlerdi. Bir de tabii onca kişi durmaksızın, "çizgiroman da çizgiroman !" diye tutturunca yılların Tek-

ÇİZGİROMANLARDA GÖRÜLEN SANAT AKIMLARI

ENDER ANKARA

Bilindiği gibi, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sanat alanında özellikle Avrupa'da birçok akım türemiş ve her sanat akımı etkisini farklı sürelerde, farklı sanat dalları ve sanatçı grupları üzerinde göstermiştir. Bume Hogarth, herbiri sanat tarihinin kilometre taşı olan bu akımların oluşmasını iki nedene bağlıyor. Birincisi; 19. yüzyılın sonlarına doğru, sanatçılara karşı halkın ilgisizliğidir (ki bu durum sanatçıyı yaygın eğilimlerin üzerinde birşeyler yapmaya zorlamıştır). Diğeri ise; yine aynı zaman diliminde teknolojinin gelişmesi, milli duyguların yoğunlaşması, İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi gibi çevre etkenleridir (ki bu durum da sanatçının içine kapanmasına, duygularını yaratırına aksettirirken farklı yollar denemesine yol açar). Bu akımlar; edebiyatçıları, ressamları, mimarları, sineme sanatçılarını, heykeltraşları,... olduğu kadar çizgiromancıları da etkilemiştir kuşkusuz. Ancak, bugün sanat ansiklopedilerine baktığımızda, çizgiromanın bu akımlardan nasıl etkilendiği konusunda yeterli bilgiyle karşılaşamamaktayız. Biz yazıda amacımız; seçtiğimiz çizgiroman karelerinden oluşan örnekler üzerinde, bu tür etkileri büyüteç altına alıp, maktır (konuyu inceleyen bir an için kareleri senaryodaki sıralanmak durağan birer resim olarak gördük). Yer darlığı yüzünden, yabancı sanatçıların eserlerinden yaratlandığımız sınırlı örneklerden yola çıkarak, çizgiromancılarımızın eserlerine ait bu tür özelliklerı yorumlama işini, siz okurlarımıza bırakıyoruz.

Şekil- 1

Ayrı ayrı değindiğimiz sanat akımlarını çok kısa olarak çeşitli açılardan tanımladıktan sonra çizgiromanla ilişkileri üzerinde duracağız. Ele aldığımız belli başlı sanat akımları: Art Nouveau, Art-Deco, Empresyonizm, Kübizm, Ekspresyonizm, Sürrealizm ve Pop Art'tır. Bilindiği gibi, bunların dışında değinmediğimiz daha birçok sanat akımı bulunuyor. Okurlarımıza genel bir bakış açısı sunmak amacıyla şimdilik bu akımlar üzerinde duracağız..

Art Nouveau :

Tarihçe: 1890-1910 yılları arasında, sanayileşmiş Avrupa ülkelerinde ortaya çıktı. Ünlü düşünür William Morris'in düşünceleri akımın Avrupa'da doğmasını sağlamıştır. Önce İngiltere'de daha sonra Fransa, Belçika ve Orta Avrupa'da görüldü. Türkiye'de özellikle 20. yüzyılın başlarında mimari alanda göze çarpar. 1910'dan sonra, bu sanat akımının etkinliğini yitirdiği, daha çok süslemede kaldığı görülür.

Özellikleri: Geçmişten esinlenmeyen, özgün bir üslup söz konusudur. Simetrik olmayan, dalgalı uzun çizgiler en belirgin özellikler. Çoğu kez, doğadan alınan çizgiler stilize edilmiştir (tele gibi bitkiler, böceklerin duyargaları vb). Yayıldığı her ülkede, o ülkeye göre yerel özellikler taşır.

Sanatçılar: Otto Wagner (mimar), James Ensor (ressam), Gustav Klimt (ressam), Oskar Kokoscha (ressam), Antonio Gaudi (ressam), Toulouse Lautrec (ressam),...

Beardsley'in 1894 tarihli tablosunda belirttiğimiz özellikler hemen göze çarpıyor. (Şekil -1) Kesik baş figürü, altından akan kanın oluşturduğu uzun ve kıvrımlı hatlarla bir çiçeği andırıyor. Bu şekilde korkunç görüntü, göz alıcı

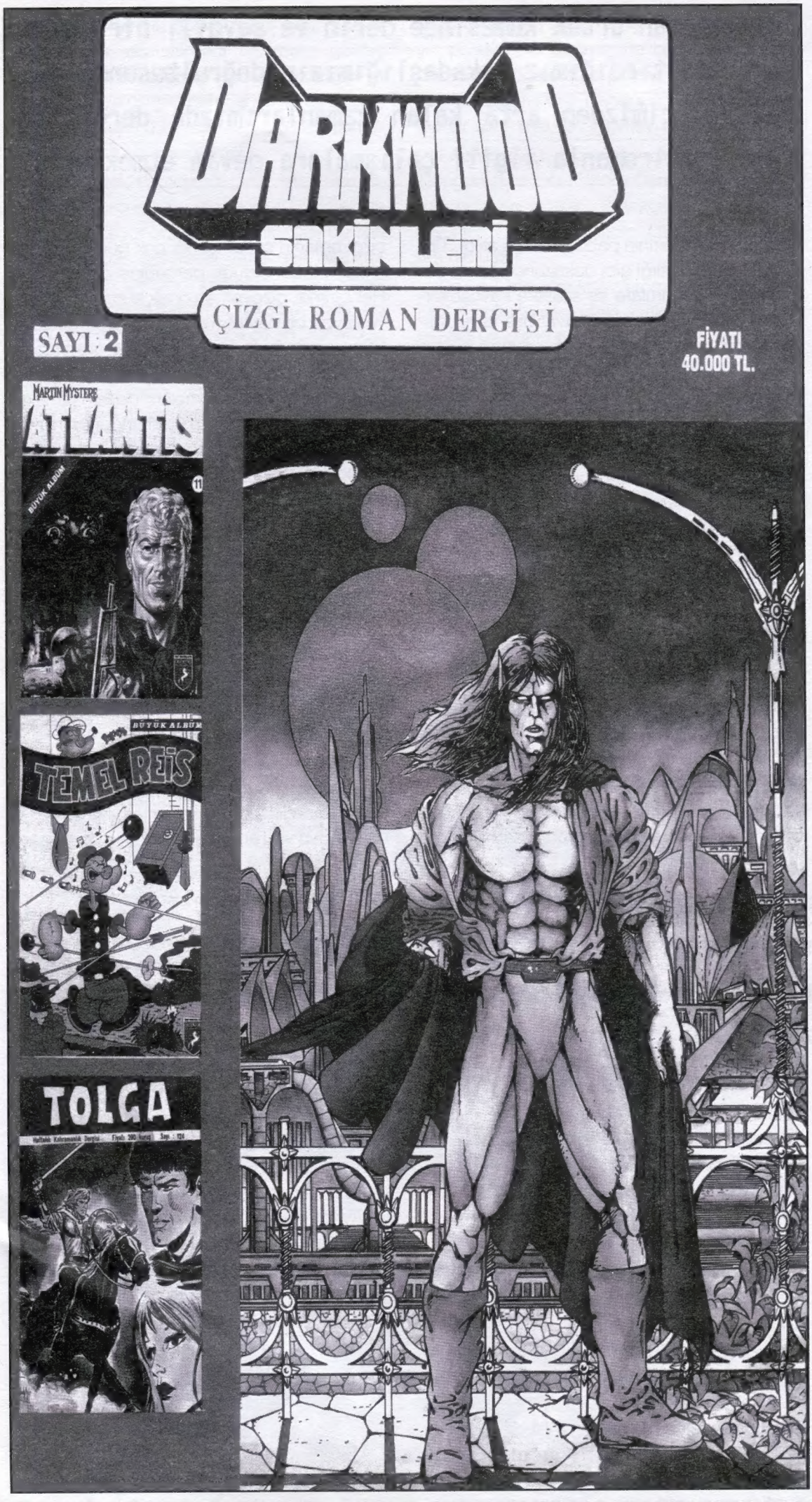

"Hemen her hafta sonu meraklarımızdan biri olan sahafları dolaşma bahanesiyle hem özel kitaplıklarımızı genişletiyor, hem de bir araya geliyorduk."

"Çizgiroman ortak kümesinde derin ve saygılı bir paylaşıma ulaştırdığımız arkadaşlığımızın doğrultusunda gerçek işlerimizden arta kalan zamanlarımızda dergimizle veya çizgiromanla ilgili çalışmalara devam etmekteyiz"

sas Tommiks tabirinin pabucu dama atıldı. Tıpkı bizlerin arzu ettiği gibi dokuzuncu sanat dalı hak ettiği konumlara ve sıfatlara kavuşuyordu. Bundaki katkımız da hayal bile etmediğimiz kadar fazla oluyordu ve bu durum bizlere sevinç ve büyük bir onur veriyordu; hala da veriyor.

Kısa Express dönemi bizlere zannedersem eninde sonunda çıkaracağımız dergide hangi yolu izleyeceğimiz konusunda yardımcı oldu. Araştırma yazılarının ağırlıkta olduğu bir karışım. Yaklaşık dört ay kadar sonra artık 'biz'i ifade eden, Darkwood Sakinleri adını hiç tereddütsüz verdiğimiz ve bugüne kadar -yayın süresi zaman zaman okurları hatta aramızdan bazılarını devam edip etmeyeceği konusunda şüpheye düşürse de- çoşkuyla getirdiğimiz dergimizin ilk sayısını piyasaya dağıttık.

Darkwood Sakinleri çizgiroman Dergisi'nin beher sayısı başlangıcından itibaren sadece 1000'er adet basılmaktadır. Ve bunlardan yaklaşık 800 tanesi, İstanbul'da başta sahaflara ve kitapçılara elden yine dergiyi hazırlayan bizler tarafından dağıtılmaktadır. Son iki sayımızla beraber Ankara ve İzmir illeri de dahil olmuş durumda. Abonelik uygulaması -küçük bir denemede bulunduktan sonra- yapmıyoruz. Belli bir yayın periyotuna bir türlü oturtamadığımız dergimizi son bir yıldır dönüşümsüz gayretlerle üç aylık bir periyota kavuşturmaya çalışmaktayız.

"Her birimiz, çizgiroman ortak kümesinde derin ve saygılı bir paylaşıma ulaştırdığımız arkadaşlığımızın doğrultusunda gerçek işlerimizden artan zamanlarımızda dergimizle ilgili çalışmalara devam etmekteyiz..."

Gelelim Darkwood Sakinleri çizgiroman Kültürü Dergisi'nin kendisine seçtiği amaca ve içeriğe...

Çizgiroman sanatının kültürel ve sanatsal altyapı eksikliği baştanberi hep sindiremediğimiz bir durumdaydı. İşte dergimize hedef olarak seçtiğimiz ve bir misyon yüklediğimiz, bizce büyük ve atlanamayacak öneme haiz paragraf da buydu. İzerinde bütün gücümüzle durduğumuz ve durmaya devam edeceğimiz çizgiromanın sanat içeriği çok güçlü bir kültür aktarım aracı olduğu gerçeğine dayanmakta. Her birimiz, çizgiroman ortak kümesinde derin ve saygılı bir paylaşıma ulaştırdığımız arkadaşlığımızın doğrultusunda gerçek işlerimizden arta kalan zamanlarımızda dergimizle veya çizgiromanla ilgili çalışmalara devam etmekteyiz. İniversitede öğretim üyeliğinden bankacılığa, mühendislikten terziliğe dek uzanan bir meslekler dizini Darkwood Sakinleri çizgiroman Kültürü Dergisi kadrosunun gerçek yani rızkını kazandığı işleri oluşturuyor. çizgiroman kültürüne o denli bulaşmış durumdayız ki, bazılarımızın aileleri veya yakın çevresi bizi, 'iflah olmazlıkla' sıfatlandırmayı ihmal etmiyorlar.

1994 yılı sonundan beri toplam 9 sayı çıkarabildiğimiz dergiyi kendi ekonomik gücümüzle finanse ediyoruz. Kendimizden ve çizgiroman sanatından başka hiçbir kişi veya kuruma bağlı değiliz, olmayacağız da...

İlk sayımızdan beri işlediğimiz konularsa; yerli, yabancı çizgiroman kahramanlarının öyküleri, analizleri, kurgu sistemleri; dünyanın her ülkesinden ve Türkiye'den çizgiroman ressamları, hayat öyküleri, sanat görüşleri, çalışmaları; karşılaştırmalı çizgiroman kahraman analizleri; çeşitli ülkelerin çizgiroman ekolleri, tarihçeleri; Türk çizgiroman Tarihi'ne yayıncı, yazar, çizer olarak katkı sağlamış kişilerle yapılan röportajlar ya da mesela Kızılderililerin gerçek yaşamlarının değerlendirilerek çizgiromanlara nasıl aktarıldığını inceleyen kuramsal yazılara ve yerli, yabancı çizgiromanlara yer verilmekte. Ayrıca ilk sayımızdan beri kronolojik olarak yayımına devam ettiğimiz 'Türkiye'de çizgiroman' başlıklı bir araştırma dizisini Hüsnü çoruk'la birlikte hazırlamaktayız. Bu yazı dizisinde Osmanlı Devleti'nin son yıllarından başlayarak çizgiroman yayınlayan tüm dergi ve gazeteleri inceleyerek okurlarımızın, diğer araştırmacıların ve Türkiye literatürünün hizmetine sunuyoruz.

'Hizmet'...

Evet, sanırım tüm Darkwood Sakinleri'nin

mümkün. Amacımız 100 yılı geçkin bir süredir çizgiromanın yayımlandığı ülkemizin gelmiş geçmiş ilk ve tek çizgiroman kültürü dergisinin Türk ve Dünya çizgiroman Sanatı'na elimizden geldiğince, dilimizin döndüğünce, gücümüzün yettiğince katkı sağlamak...

Şimdiye dek yaptığımız çalışmalar, eski çizer abilerimizden tutun da, günümüzde çizgiroman koleksiyonculuğu yapanlardan bu işin ticaretini yapan sahaflara varıncaya dek hemen herkesin takdir ve beğenisini kazanmakta. çaba ve çalışmalarımıza da şevk veren bu durum, tamamen hobi amaçlı çıkan Darkwood Sakinleri çizgiroman Kültürü Dergisi'nin etkinliğine ve gücüne güç katıyor...

Hiçbir ticari amaç taşımayan ve ancak kendi yağıyla kavrulma kaygısındaki bu kültür hizmetini yaklaşık 35-40 kişilik bir çizgiroman sever ordusu sürdürüyor. Bunların içinden her sayıda 12-15 tanesinin imzasına yer verebiliyoruz. Zaman zaman yazar kadromuza Mutkan Demirer gibi Türk ve Dünya Sineması' sevgisi ve bilgisiyle 'Sinema-çizgiroman' bağlantısını incelemek amacıyla veya Profesör Edhem Eldem' in kaleminden yansıyan '1919 tarihli bir Fransız çizgiromanının gözünden Türkiye ve Türkler' başlıklı zarif yansıyan ve diğer önemli yazısıyla verdikleri nazik desteklerle kadromuza dahil edebiliyoruz.

Amaçlarımızdan birisi de, şimdiye dek onlarcası hazırlanmış olan hiçbir yabancı kaynaklı çizgiroman ansiklopedisinde yer al(a)mamış Türk çizgiromanı'nın Tarihini yazarak bu makus tarihin yenilenmesini ve Türkiye'nin de Dünya çizgiroman Sanatı'nda var olduğunu gösterebilmek... Ve yine bu amaçla başta dergimize emek veren profesyonel çizerlerimiz olmak üzere tüm kadromuz bu sanat dalıyla ilgilenen ve inceliklerini, tekniklerini öğrenmek isteyen gençlere zaman ayırıp, onları deştekliyoruz. Türk çizgiroman Sanatı'nın varolabilmesinin yolu bize göre üreten insan sayısının fazla olmasından ve şu andakinden daha geniş bir çizgiroman yayın piyasasının oluşmasına bağlı. Bu nedenden dolayı bu sektöre girmek isteyen yayıncılara da bilgilerimiz dahilinde katkılar ve yardımlar sunmaya çalışmaktayız...

Editörlüğünü yapmakta olduğum elinizde tuttuğunuz Mizah Kültürü Dergisi'nin hazırlanmasında en büyük destekçilerim Darkwood Sakinleri Dergisi ve kadrosundaki arkadaşlarım olmuştur.

Şu an Türkiye'deki çizgiroman yayın ortamının zenginleşmesindeki katkılarımız dışında, sağlıklı ve güçlü bir gelişme sürecinin oluşması ve korunması gibi büyükçe sayılabilecek sorumluluklarımız olduğuna da inanmaktayız. çizgiromana gönül vermiş her ciddi ve düzeyli oluşuma destek vermeyi de kendimize görev addediyor sayarız.

Darkwood Sakinleri çizgiroman Dergisi'nin yayını devam ettikçe, -ki sanırım biz varoldukça böyle olacak- ülkemizin çizgiroman kültürünün ve sanatsal altyapısının da genişleyerek süreceğini tahmin ediyoruz.

Çizgiromanla ve dergimizle ilgili anlatacak pekçok şey olduğunu maalesef unutmadan bu yazıyı noktalamak zorunluluğunu da taşıyorum. Ancak, çizgiroman sanatına herhangi bir şekilde ve düzeyde ilgisi olan tüm Mizah Kültürü okurlarına seslenmek istiyorum: Sürekli düzenlediğimiz sergi ve panel gibi etkinliklere, dergimize katılma veya destek verme ve bizimle bağlantı kurma gibi isteklerinizi Türk çizgiroman Tarihi adına hayat geçirmenizi sizlerden rica ediyor ve size bizimle iletişime geçebileceğiniz adres ve telefon numaralarını veriyorum. çizgiromanlı günler dileğiyle; Tüm Darkwood Sakinleri adına Hakan Alpin...

"Çizgiromanla ve dergimizle ilgili anlatacak pekçok şey olduğunu malesef unutmadan bu yazıyı noktalamak zorunluluğunu da taşıyorum. Ancak, çizgiroman sanatına herhangi bir şekilde ve düzeyde ilgisi olan tüm Mizah Kültürü okurlarına varlığımızı bildirmek güzeldir..."

Darkwood Sakinleri Dergisinin Yönetim Merkezi adresi:
Hakan Alpin,
Çatalçeşme Sokak
No. 16 / 3 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 0212 520 16 01

BİR ÇİZGİROMAN

EDITIONS LEFRANQ *Milliyet Çoçuk 1992'den alınmıştır*

"Neşeli Hırsız" 1

"Neşeli Hırsız" 2

Büyük tiyatro üstadı Erol Günaydın, hayatını; Karadeniz'in Akçaabat'ında geçen gerçeküstü çocukluğunu, Galatasaray Lisesi'ndeki öğrenciliğini, tiyatroya verdiği ve yine tiyatro ile beslediği uzun yıllarını anlatırken, arada bir durup şöyle diyor "Ben ne çok eğlenmişim ya. Ne güzel bir hayat geçirmişim!"

Bu ömür tiyatro

SERPİL AKDAĞLI

Kariyerini geleneksel Türk tiyatrosu üzerine kurmuş bir usta: Erol Günaydın. İstanbul, Teşvikiye'de, güzel bir apartmanın zemin katında oturuyor. Erol Günaydın. Dairesinin salonu, diğer apartmanların arasında kalmış sevimli bir bahçeye açılıyor. Kedisi ve köpeği, yeni dikilmiş erik, manolya ağaçlarının şenlendirdiği bahçede koşturup duruyor.

Tavşanı, kafesinden onları seyrediyor. Komşularından biri, "Erol Günaydın burayı garaj yapacak" diye bir laf çıkarmış. Oysa o, hayatı boyunca sahip olduğu bir tanecik evinin bahçesine, yine hayatı boyunca kullandığı kaplumbağasını sokup da keyfini kaçıracak biri gibi görünmüyor. Tek isteği, havaların bir an önce ısınması ve çoluklu çocuklu şen sofraların bahçeye taşınması.

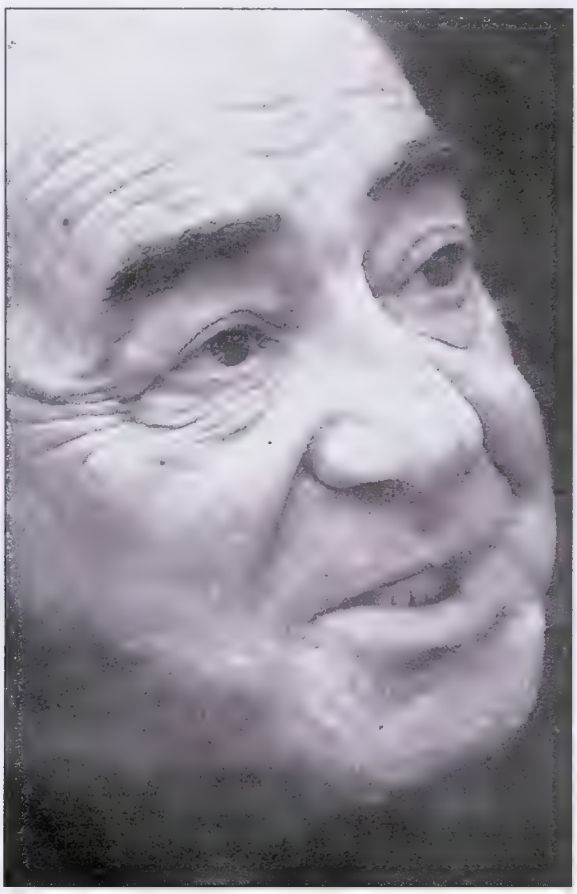

"Günaydın, hayata bakışını belirleyen esas unsurun Galatasaray Lisesi'ndeki birbirinden değerli Fransız hocaları olduğunu düşünse de, memleketleri Akçaabat'ta "Kizirin Delileri" diye anılan ailesinden aldığı iyimserlik genlerine de çok şey borçlu."

"Çocukluğumu çok romantik hatırlıyorum. Kuzularımı otlatır, derelere girip çıkardım. Sanki birilerine aşıktım. Öyle dolaşırdım ortalıkta."

. Erol Günaydın, kariyerini Batı tiyatrosundan çok, geleneksel Türk tiyatrosu üzerine kurmuş bir oyuncu.

Afyon'a yaptıkları bir turnede nişanlısı Güneş Hanım'a mektup yazıyor.

Galatasaray Lisesi tarafından düzenlenen edebiyat günlerinden birinde La Fontain'den Masallar anlatıyor.

Erol Günaydın, 20 yaşlarında genç bir tiyatrocuyken çok güzel yaşlı taklidi yaparmış. Böyle yüzünü buruştura buruştura, öksüre aksıra. Şimdi o taklidini yaptığı hayali kahramanlar kadar. Tam 66 yaşında.

Hayatını; Karadeniz'in Akçaabat'ında geçen gerçeküstü çocukluğunu, Galatasaray Lisesi'ndeki öğrenciliğini, tiyatroya verdiği ve yine tiyatro ile beslediği uzun yıllarını anlatırken, arada bir durup şöyle diyor: "Ben ne çok eğlenmişim ya. Ne güzel bir hayat geçirmişim."

Günaydın, hayata bakışını belirleyen esas unsurun Galatasaray Lisesi'ndeki birbirinden değerli Fransız hocaları olduğunu düşünse de, memleketleri Akçaabat'ta "Kizirin Delileri" diye anılan ailesinden aldığı iyimserlik genlerine de çok şey borçlu:

"Çocukluğumu çok romantik hatırlıyorum. Kuzularımı otlatırdım, derelere girer çıkardım. Sanki birilerine aşıktım. Öyle bir ruh hali vardı üzerimde."

Kiziroğulları lakaplı ailesinden unutamadığı figürler halaları: "Beş altı tane halam vardı. Çok modern giyinirlerdi. Dudaklarında kırmızı boya-

lar, başlarında şapkalar olurdu. O zamanda olacak iş değil. Ama kimse bulaşamazdı onlara. Hele bir Saadet Halam vardı. Yaşlandığında herkes ona Saadet Amca demeye başladı. Çünkü kahveye gider, erkeklerle oturur, küfürlü konuşurdu. Velhasıl bizim sülale Akçaabat'ı çok eğlendirirdi."

Nakliye işiyle uğraşan babası deli lakabından çok sıkılıp da çocukların eğitimini bahane ederek, hepsini bir kamyonla İstanbul'a getirdi-

üzerine kuruldu

ğinde Erol Günaydın 8 yaşındadır. Beşiktaş'ta Alaybey Sokağı'na yerleşirler. Erol'un ilkokul yılları, Karadeniz şivesini düzeltmekle geçer. Sonra bir ahbablarının tavsiyesi ile Galatasaray Lisesi'ne yatılı öğrenci olarak girer:

"Her çocuk sevmez yatılı okulu. Ben nasıl sevdim anlatamam. Sanki ailemin baskısı kalktı üzerimden. Ondan sonra da ailemle bağlarım zayıfladı zaten. Galatasaray camiası ailem gibi oldu."

Çetin Emeç, Mümtaz Zeytinoğlu, Tanju Bileda gibi isimlerin olduğu bir sınıfın öğrencisidir Erol Günaydın.

Önce hocaları hicvettiği küçük gösterileri ile sınıflar arasında turneye çıkar, sonra okulun tiyatro kulübüne girer. Tiyatro başlayınca dersleri bozulur: "Bir felsefe hocamız vardı. Tam bir aktördü. Bir gün sınıfta uyuyakalmışım. Gözlerimi açtığımda hoca etrafımda dolaşıyor, herkes bana bakıyordu. Belki on dakika hiç konuşmadan etrafımda döndükten sonra şöyle dedi: 'İşte gerçek bir filozof var burada. Her gün uyur, her zaman düşünür!' Onlar bana çok yol verdiler. Özgürce yetişmemde, sanatı ve hayatı sevmeme büyük katkıları oldu."

Gençliğinde, çevresindeki bütün arkadaşları gibi o da solcudur. Ama sanatı politikanın önünde, herşeyle tatlı tatlı dalga geçmeyi ise herşeyin önünde tutan bir solcu: "Arkadaşlarımı severdim, ama onlara takılmadan da edemezdim. Sizi gören solcu olmaz derdim. Herkes birbirini polis zannederdi.

Ben de çok eğlenirdim onlarla. O zaman ilerici insanlar solcu idi. Bir şeyler okumaya mecburdum. Yoksa gittiğim bir ortamda yabancılık çekiyordum. Okumadan, meyhane edebiyatını, bir şairin iki dizesini bilmeden yetişmek kadar acı birşey yoktu. Zaten dışlanırdın bunları bilmezsen. Şimdi öyle değil."

O zaman öyle, şimdi böyle. Ama Erol Günaydın hep aynı. En-hakiki-öztürkçe akımların yaygınlaştığı zaman "sanat" kelimesinin karşılığı olarak bulunan "dörüt"le de dalga geçerek söylediği gibi, o bir "dörüt eri"! Yani sanatın iş-

"Erol Günaydın 8 yaşında ailesiyle birlikte Beşiktaş'ta Alaybey Sokağı'na yerleşir. Erol'un ilkokul yılları, Karadeniz şivesini düzeltmekle geçer. Sonra bir ahbaplarının tavsiyesi ile Galatasaray Lisesi'ne yatılı öğrenci olarak girer..."

"Tiyatro adamlarıyla çalıştım. 'Burada kal, sana iş verelim' dediler. Ergun bunu duyunca, beni korkuttu. 'Sen vatan haini misin, bizi buraya Türk Devleti gönderdi' dedi. Geri döndük. Bu sefer de Muhsin Ertuğrul, 'niye döndün, keşke kalsaydın' demez mi!" Fransa'da tiyatro kariyeri yapamaz, ama oradan getirip tercüme ettiği oyunları burada sergileme fırsatı bulur..."

"Şapka Ertekin'in İzmir'de bir kafesi vardı. Oraya takılırdım. Güneş de oranın dekorunu yapıyordu. Tanıştık, Yıldız, Müşfik hep beraber istemeye gittik." Erol Gonaydın üç kız babası: Ayşe, Fatoş ve Günfer. Ayşe ve Fatoş yurtdışında yaşıyor. Günfer, ailesinin yanında, seramik okuyor.

çisi:

"Bana, 'bu kadar sene çalıştın, bir şey kazanamadın mı?', diye sorarsan, kazanamadım. Ben tiyatro için pazarlık yapmayı öğrenemedim. Yaptığım işe değer biçmeyi bir türlü beceremedim.

Patronluk da yapamazdım. Patron olacağım, arkadaşıma daha az vereceğim, kendim çok alacağım. Sonra onunla karşılıklı oynayacağız. Ben hassas adamım, onun bakışından bile manalar çıkarırım."

Erol Günaydın, hayatı geldiği gibi yaşadığından, kaçırdığı fırsatlara yanmak yerine, onları hoş anılar olarak hatırlıyor: "Ergun Köknar'la Fransa'ya gittik, devlet bursuyla. Ben orada kulislere girdim, çıktım.

Tiyatro adamlarıyla çalıştım. 'Burada kal, sana iş verelim' dediler. Ergun bunu duyunca, beni korkuttu. 'Sen vatan haini misin, bizi buraya Türk Devleti gönderdi' dedi. Geri döndük. Bu sefer de Muhsin Ertuğrul, 'niye döndün, keşke kalsaydın' demez mi!" Fransa'da tiyatro kariyeri yapamaz, ama oradan getirip tercüme ettiği oyunları burada sergileme fırsatı bulur.

Günaydın, 33 senedir evli olduğu Güneş Hanım'la Kenterler'le İzmir'e yaptığı bir turne sırasında tanışır: "Şapka Ertekin'in İzmir'de bir kafesi vardı. Oraya takılırdım. Güneş de oranın dekorunu yapıyordu. Tanıştık, Yıldız, Müşfik hep beraber istemeye gittik." Erol Günaydın üç kız babası: Ayşe, Fatoş ve Günfer. Ayşe ve Fatoş yurtdışında yaşıyor. Günfer, ailesinin yanında, seramik okuyor.

Erol Günaydın'ı, Tatlı Kaçıklar dizisinde canlandırdığı "Raziye" tiplemesiyle izliyoruz, keyifleniyoruz. Ama yaşı "nerede o eski çizgi filmler" diyecek kadar ilerleyenler, onu Ayı Yogi dublajıyla da hatırlıyor: "Bu da Erol Günaydın'ın hayatı efeem!"

BİR ÇİZGİ USTASI

FERRUH DOĞAN

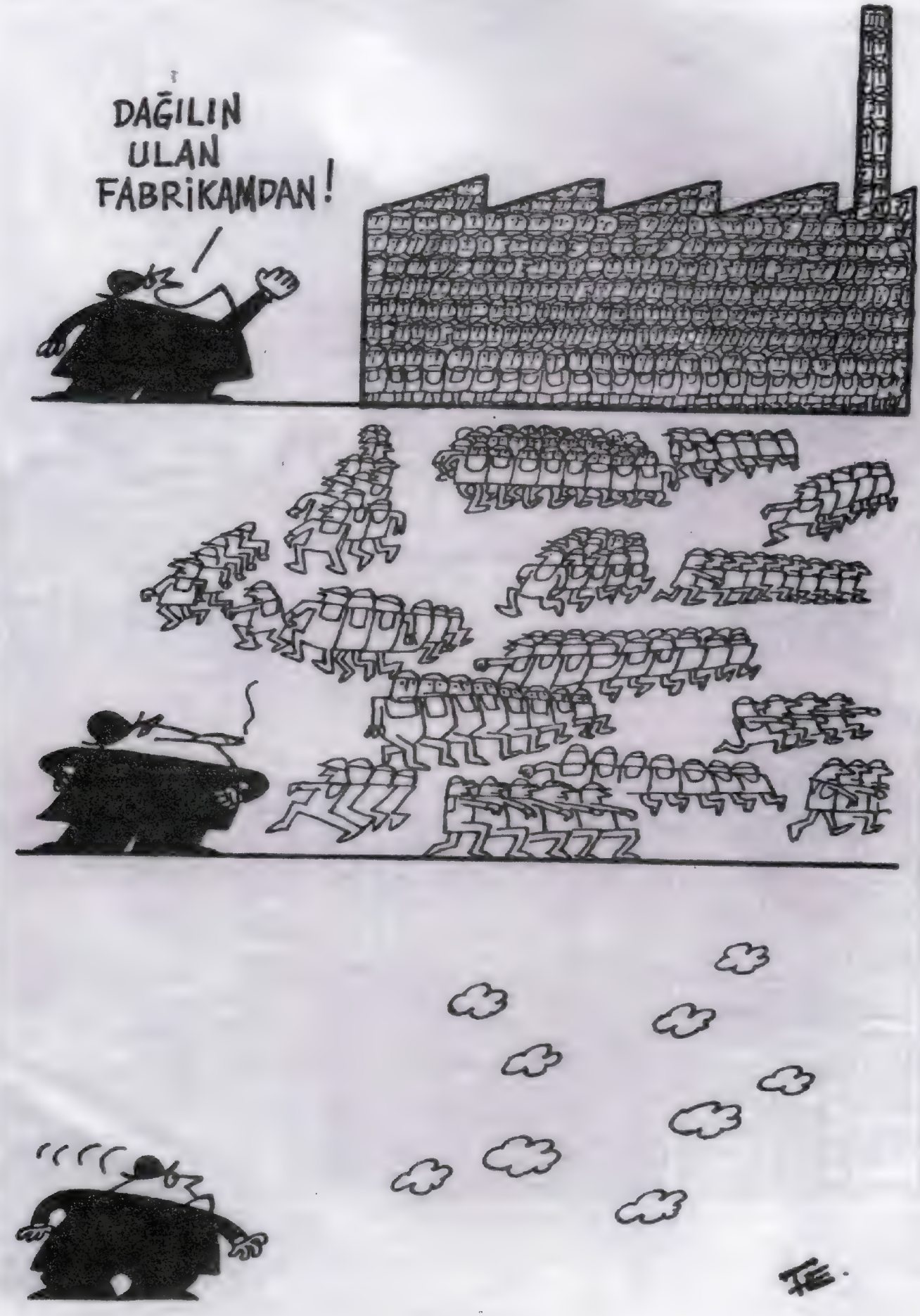

KARAMİZAH MERKEZİ "KARİKATÜR

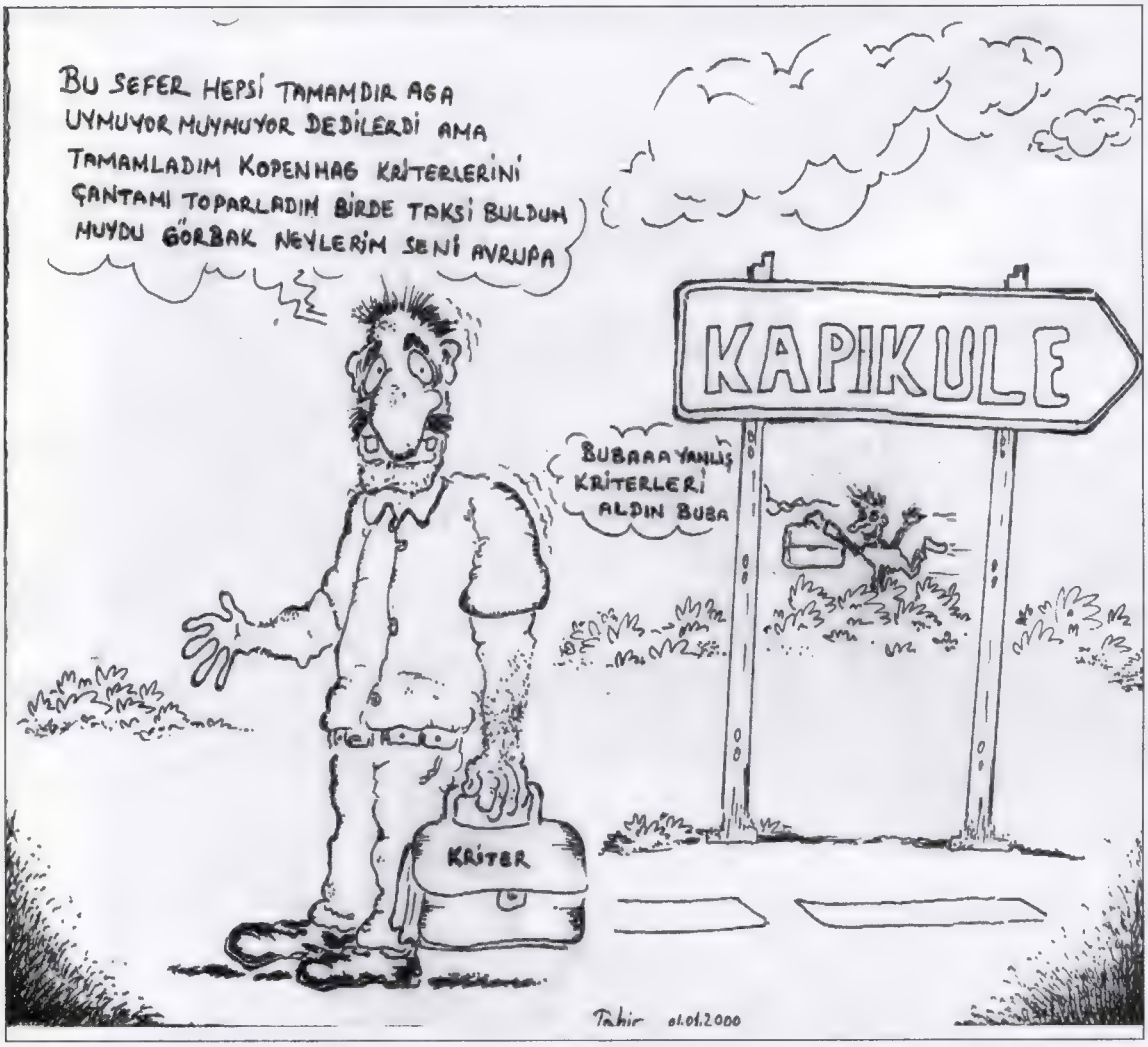

OKULU" ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARI

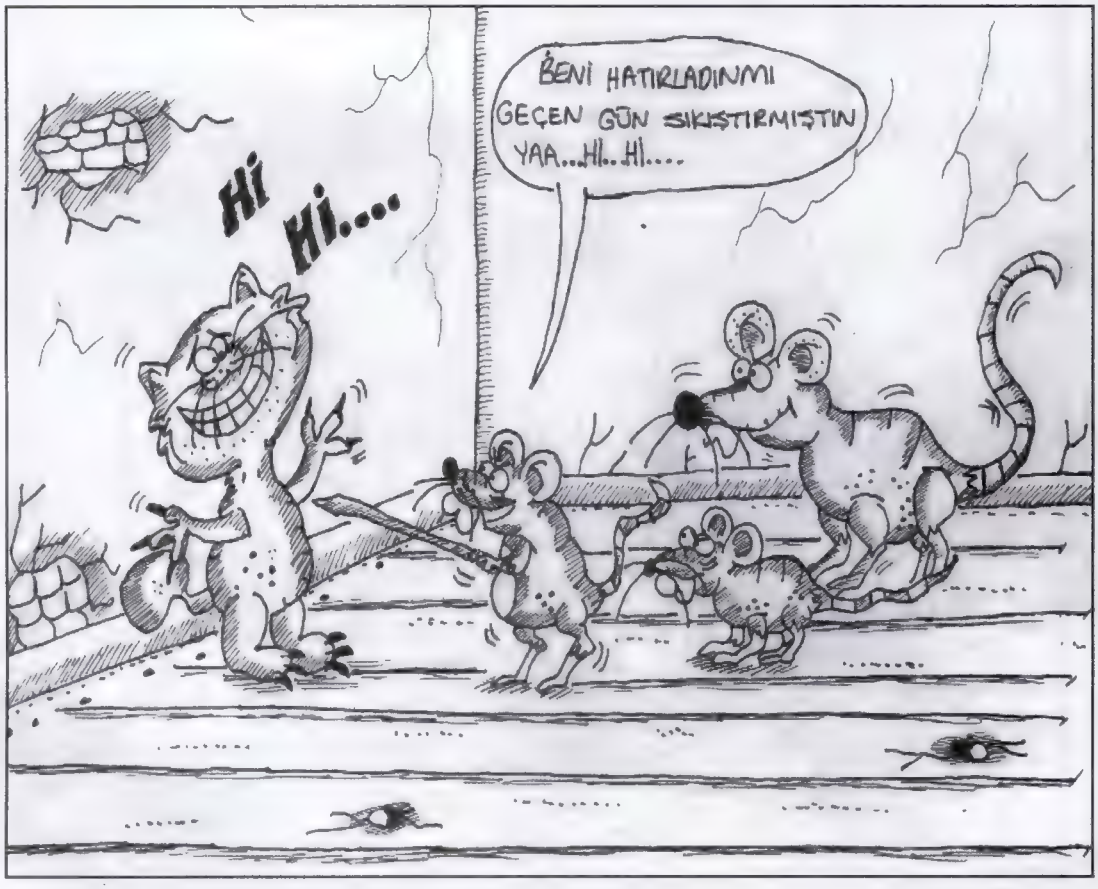

KARAMİZAH MERKEZİ "KARİKATÜR

OKULU" ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARI

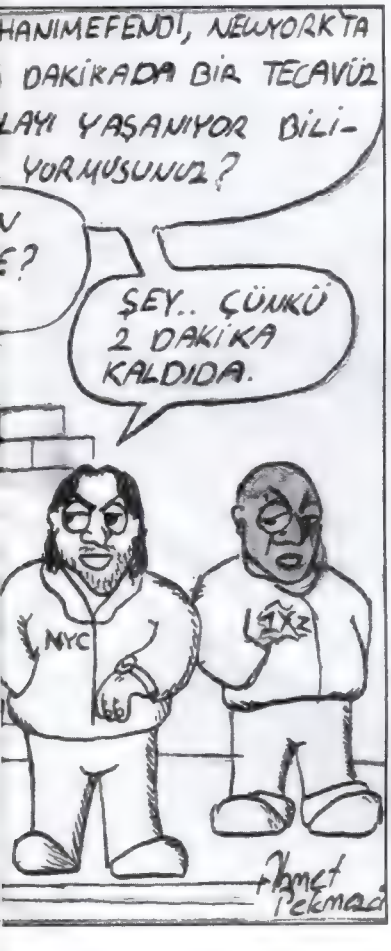

KARAMİZAH MERKEZİ "KARİKATÜR

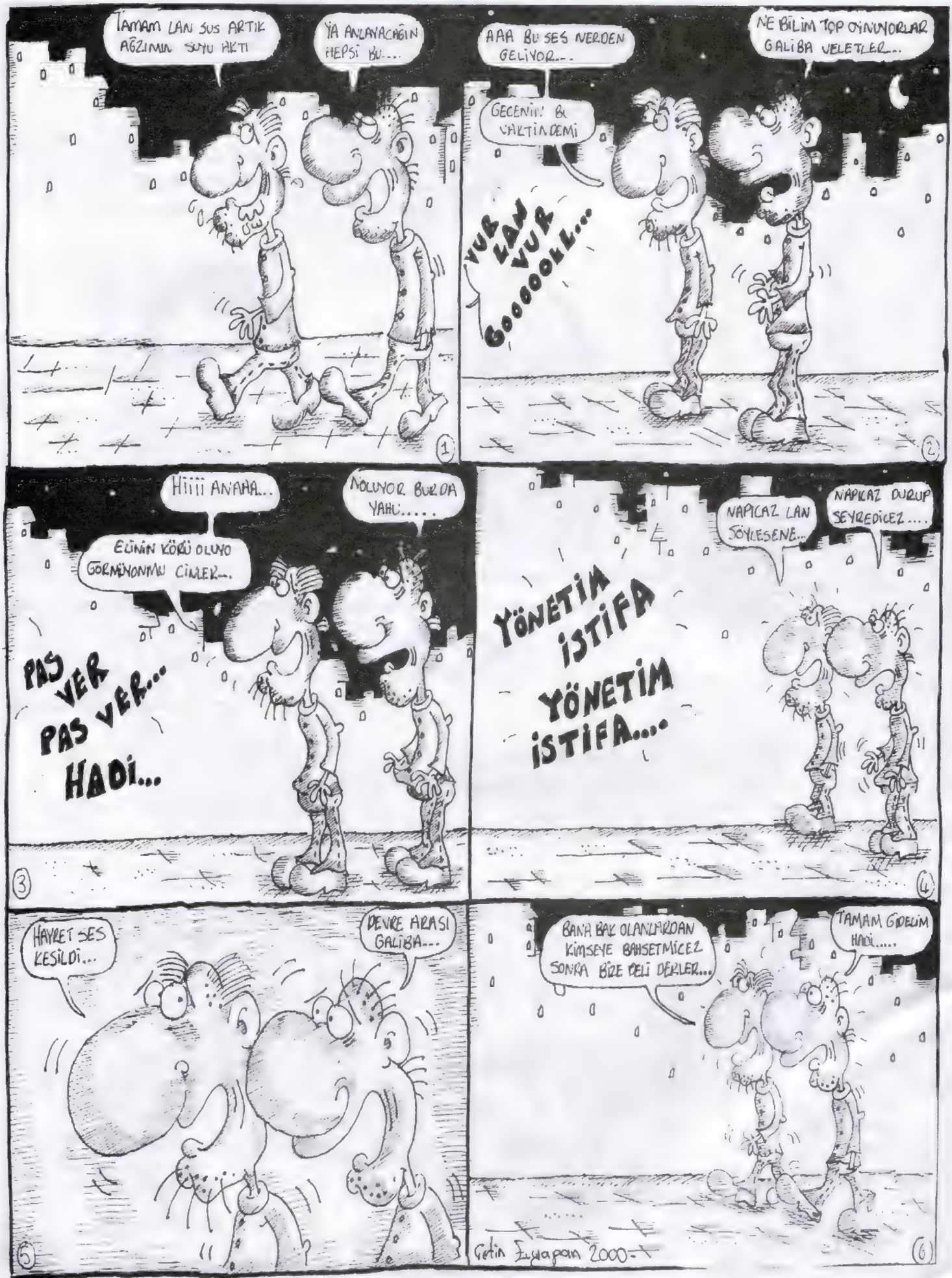

OKULU" ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARI

MAGAZİH (Maganda zihniyetinin) HABERLERİ

1999 yılının en kültürlü erkeği yarışmasın da, ilk üçü paylaşan ünlü arabesk sanatçılar Abraham Canısı, Ali Varya ve Mahsun Kardeşliktürküsügül yaptıkları basın toplantısında, ortak bir karar aldıklarını, bundan sonra kliplerinde latin edebiyatının ürünlerinin tanıtımına ağırlık vereceklerini söylediler. Ayrıca bilindiği gibi arabasında yasadışı bir kitap okurken polise yakalanan Abraham Canısı, konuyla ilgili şöyle bir açıklama da bulundu " Karı olsun kütap olsun, cildine bagıp aldanma içini oku!"

CNBC ve BBC'nin de, National Tele vole ve World - wide Tele vole adında futbol - magazin programı yayınlamasıyla Pazartesi akşamları prayn time da tele vole sayısı 120'ye yükseldi. Uydusu olanların rahatlıkla izlebileceği 120 tele volede de biribirinden ilginç ve düzeyli beyin sulandırıcı bölümler içeriyor.(Böylece sadece ülkemiz de değil bütün dünya da embesil sayısı artacak.)

Sözlü ve yazılı tüm medya kuruşlarını ağır bir dille eleştiren Nadide Sunta, basın da sürekli müzik alanında yaptığı çalışmalarla gündemde tutulduğunu, halbuki fiziğinin de çok iyi olduğunu söyledi. Sözlerine "Örneğin, akışkanlar mekaniği üzerine birçok çalışma yaptım" gibi iğrenç bir espri yaparak devam eden sinesi büyük sanatçı, fransız LÖ Motor dergisinde yayınlanacak fotoğraflarını basına tanıttı.

Bu sene Türk Dil Kurumu özel ödülünü, tüm Kraliçe TV veyceylerine verildi. T.D.K. Başkan yardımcısının kayınçosu Osman Bostan ödülü takdim ederken yaptığı konuşmada, " Bu ödülü sadece Kraliçe veyceylerinin türkçemizi doğru ve güzel telafuz ettiklerinden dolayı değil, aynı zamanda temiz türkçeye sahip sanatçıların kliplerini yayınladıklarından dolayı veriyoruz." dedi.

Afrika'da uzun yıllar Kara kıtanın vurmalı çalgılarını inceleyen ve bu bitirme teziyle Sütçü İmam Üniversitesi Konservatuarın da Doçentliğe yükselen ünlü popçumuz (İsmi lazım değil)

şimdi de Hint Etnik müziğini incelemek üzere Hindistana gidiyor.Biz başka milletlerin müziklerini incelemezsek, başka milletlerin bizim müziğimizi dinlememelerini yadsıyamayız, diyen ünlü popçu tüm ısrarlara rağmen İstanbul'a gelmeyi reddediyor.

CİHANGİR BAYBURTLUOĞLU

BİR ÇİZGİROMAN

BEKİR S. TURHAN

Şafak Çocuk, Sayı 16'dan alınmıştır.

"Fasülye Ağacı" 1

BEKİR S. TURHAN

Şafak Çocuk, Sayı 16'dan alınmıştır.

"Fasülye Ağacı" 2

MEMİŞ, ÇARESİZ, FASULYELERİ ALARAK EVE DOĞRU YOLA KOYULMUŞ.

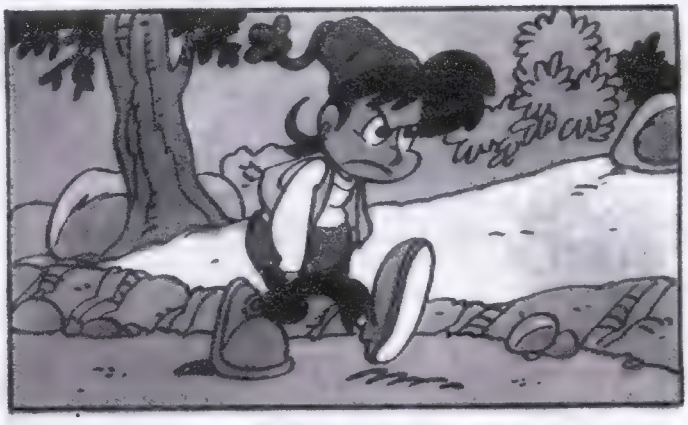

TAVUĞU KAYBETTİĞİNE ÇOK ÜZÜLEN MEMİŞ, O GECE, HİÇ UYUYAMAMIŞ. PENCEREDEN DIŞARIYI SEYREDERKEN BİR DE NE GÖRSÜN!...

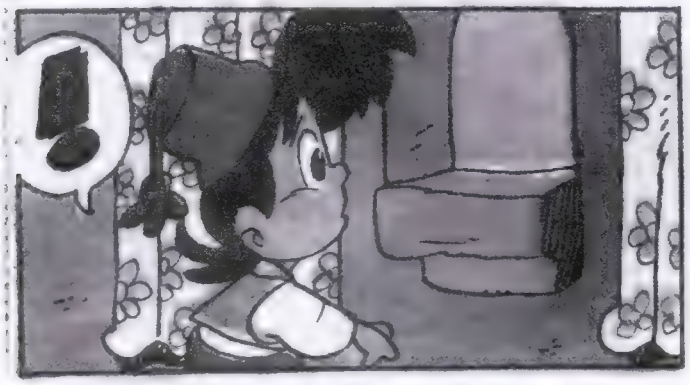

BAHÇELERİNDE BİRDENBİRE BÜYÜYEN BU KOCAMAN AĞACI MERAK EDEN MEMİŞ, AĞACA ÇIKMAYA KARAR VERMİŞ...

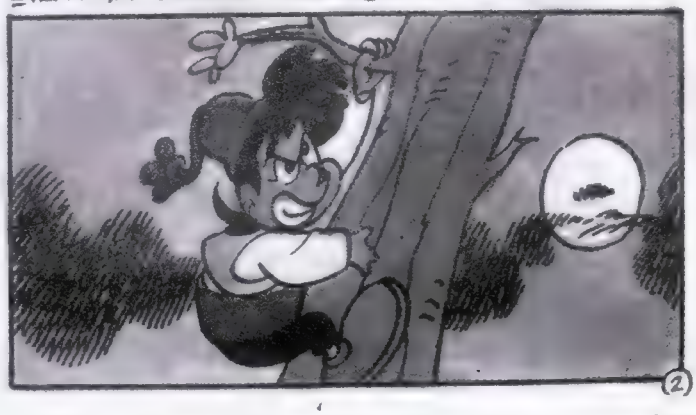

BİR ÇİZGİROMAN

BEKİR S. TURHAN

Şafak Çocuk, Sayı 16'dan alınmıştır.

"Fasülye Ağacı" 3

BEKİR S. TURHAN

Şafak Çocuk, Sayı 16'dan alınmıştır.

"Fasülye Ağacı" 4

İkinci Meşrutiyet'in ilanıyla, İstanbul'da kırka yakın mizah dergisi birden yayınlanır. Bir çoğu yaşamamış, parlayıp sönmüştür. Ancak önemli birkaçı ortaya çıkmış, yayımını sürdürmüştür..

MİZAH DERGİLER

CENK BAŞLAK

Kapatılmalar, dördüncü ve ondördüncü sayılara rastlayınca, dergi yöneticileri "4" rakamını uğursuz saydılar ve Diyojen'in yirmi dördüncü sayılarını "23 + 1" şeklinde yazdılar. Diyojen 1873 yılında ise tamamen kapatılır. Bu tarih Abdülaziz'in saltanat dönemidir.

Takvimi Vakayi gazetesi ilk olarak, 11 Ekim 1831'de yayınlandıktan tam 36 yıl sonra, "İstanbul" gazetesinde ilk karikatürlere rastlıyoruz. Bu karikatürlerin bir kısmı yabancı karikatür izlenimi veriyorsa da, önemli bir kısmı Osmanlı'yı dile getirir. İstanbul gazetesi ise "Ali Kararnamesi"yle bir karikatür yüzünden kapatılır (1867).

Bu olaydan kısa bir zaman sonra ilk mizah gazetesi Diyojen yayınlanır (1869). Çıkaran Ermeni asıllı bir Osmanlı aydını olan Teodor Kasap Efendi'dir. Diyojen'in çıkış amacında şöyle deniyordu: Halkın ve hükümetin sorunlarına değinilecek, ülkemize yabancı olan şeylerle alay edilip, küçük görülecektir.

Mizah gazetesinin kadrosunda Ayyar Hamza, Ali Bey, Namık Kemal, Ebüzziya Tevfik, Ahmet Mithat gibi önemli imzalar bulunmaktaydı.

Diyojen ancak 185 sayı çıkabilmiş, bu zaman içinde üç defa geçici olarak kapatılmıştır. Bu kapatılmalar, dördüncü ve ondördüncü sayılara rastlayınca, dergi yöneticileri "4" rakamını uğursuz saydılar ve Diyojen'in yirmi dördüncü sayılarını "23 + 1" şeklinde yazdılar. Diyojen 1873 yılında ise tamamen kapatılır. Bu tarih Abdülaziz'in saltanat dönemidir.

Diyojen'in hükümetçe kapatılması üzerine, Teodor Kasap aynı yıl Çıngıraklı Tatar'ı çıkarır ve başlığının altına "Gölge etme başka ihsan istemem" diye yazar. Kısa bir zaman sonra bu mizah gazetesi de kapatılır. Teodor Kasap bunun üzerine Hayâl'i çıkarır (1873). Bu mizah gazetesinin yanı sıra, İstikbal adıyla çıkardığı günlük gazete ile de Meşrutiyet üzerine en ileri fikirlerini savunur. İlk Kanuni Esasi'nin (anayasa) ilanı üzerine, Hayâl'de çıkan bir

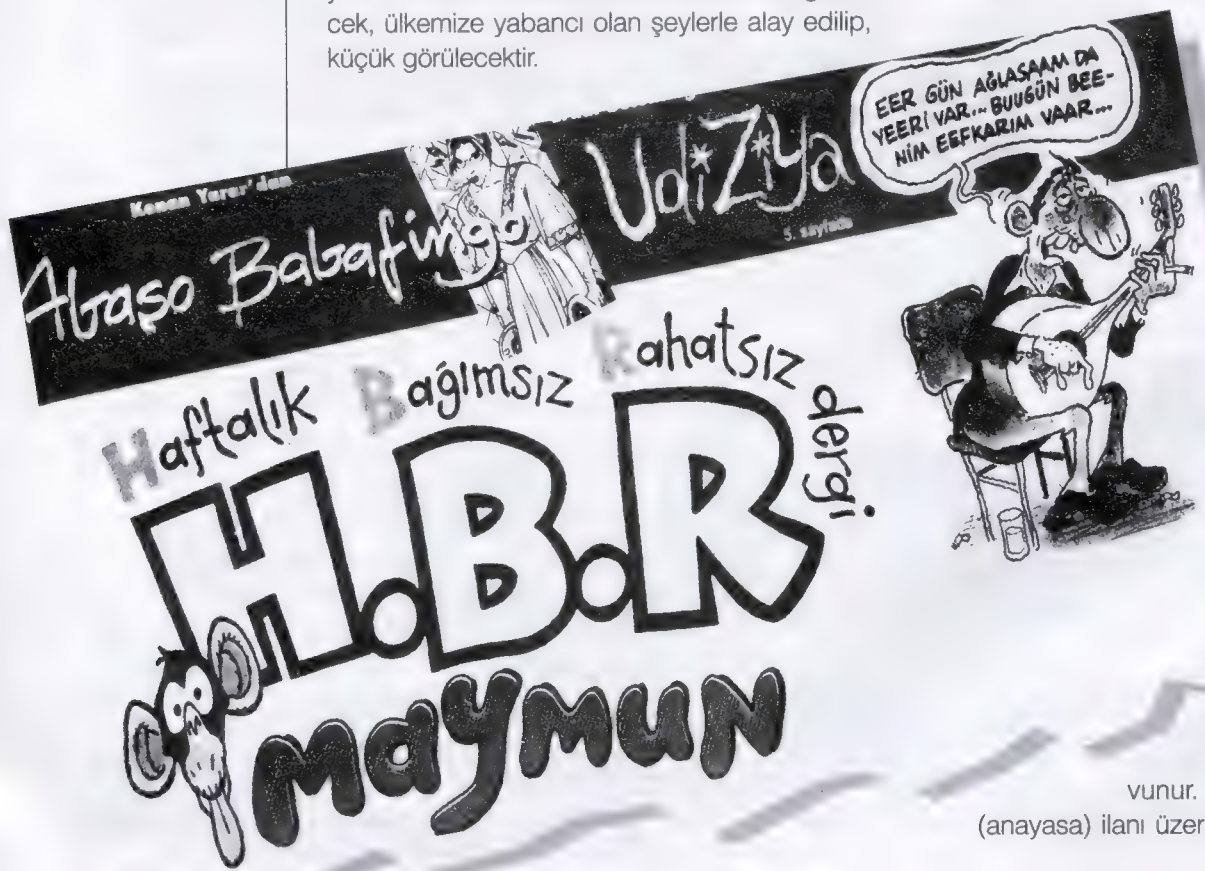

Rİ VE KARİKATÜR

karikatür, basınımızda ikinci defa mahkûmiyete sebep olur. "Matbuat kanun dairesinde serbesttir" adlı karikatürden dolayı, Teodor Kasap üç yıl hapse mahkûm olur. Bir süre sonra kefaletle serbest bırakılsa da, İstanbul'dan ayrılır.

Bu arada mizah yayını sürer: Latife (1873), Şafak, Tiyatro, Kahkaha (1874), Meddah, Geveze (1875), Çaylak (1876). Bu dergiler içinde Çaylak'ın, Türkler tarafından çıkarılan ilk mizah dergisi olması önemlidir. Çaylak'ı çıkaran Mehmed Teyfik adında biri olup, Cağaloğlu'nda "Çaylak Tevfik" lakabıyla tanınan bir aydındır. Çaylak, geniş ilgi toplamıştır.

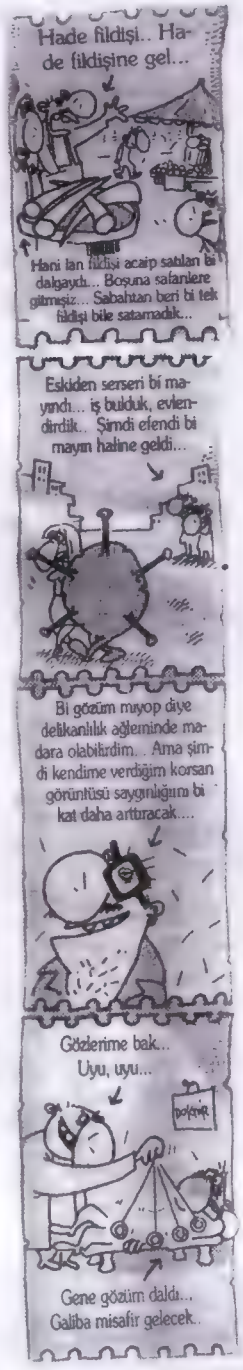

Bu mizah yayınları, padişah ve yöneticileri basına karşı tedbir almaya yöneltiyordu. Hatta 1877 yılında meclise mizah yayınlarının yasaklanmasını öneren "Matbuat Nizamnamesi" getirildi. Milletvekillerinin karşı koyması ile bu tasarı geri çevrildi.

Tasarının geri çevrilmesine karşın, padişah meclisi kapatarak, bu devrenin özgürlük denemelerine son veriyordu. Birinci Meşrutiyet'in ardını, Abdülhamit'in otuziki yıllık mutlak yönetimi alacaktır. Bu dönemde Batı örneği mizah dergileri 1908 yılına dek susacaklar, çıkmayacaklardır.

Abdülhamit'in düşürülüp, İkinci Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte, İstanbul'da kırka yakın mizah dergisi birden yayınlanır. Bu dergilerin çoğu yaşamamış, yalnızca parlayıp sönmüştür. Ancak bu arada önemli birkaç dergi ortaya çıkmış ve yayımını sürdürmüştür: Dalkavuk, Karagöz, Çekirge, Davul, Eşref, Züğürt, Cadaloz, Adamsende, Eşek, Falaka, Boşboğaz, Güllabi, Kibar, El Malûm, Resimli Kitap, Püsküllü Bela, Laklak, Zıpır, El Üfürük, Curcuna, Yuha, Kartal, Kalem, Cem...

Özellikle Kalem ve Cem dergileri, Batı anlayışında karikatüre yer verdi. Kalem dergisinin beyni Salâh Cimcoz'du.

Kalem ve Cem dergisinin yarısı Fransızca, yarısı Eski Türkçe olarak basıldı. Her iki derginin de çizeri ilk karikatürcümüz sayılan Cemil Cem'dir. Dergiler tipik bir salon dergisidir ve aydın çevreler tarafından tutulur. Kalem ve Cem'de, yabancı çizerlerden örnekler, Fransızlardan kısa hikâyeler, fıkralar ve makaleler yer almaktaydı.

Yerli tipteki dergilerin önemlilerinden biri Eşek'tir. Merkep, Koca Eşek vb. gibi adlarla yayınlanmış, aslında bir dergiler dizisidir. Acemice, kabasaba, fakat inanılmaz bir yerlilik gösteren bu dergilerin çizerleri de, mizah anlayışları da yerlidir. Yerli tipteki dergilerden biri olan Karagöz 1. Dünya Savaşı sonuna kadar yayınını sürdürdü.

Sedat Simavi, 1918 yılında Diken mizah dergisini çıkarır. Derginin kadrosunda Akif Efendi, Hacı Hafız, Nurullah Ataç, Faik Reşit Onat yer alır. Diken dergisinin yayını bir yıl sürer. Bu arada ülkemizde kadınlara yönelik ilk mizah dergisi çıkar. Kadın Oyuncak Değildir adlı dergiyi, gazeteci ve yazar Ahmet Hikmet Bey çıkarır. Boşboğaz ve Güllabi adlı dergilerde Ahmet Rasim ve Hüseyin Rahmi gibi ilk mizah hikâyecilerimizin de yer aldığı görülür.

Kurtuluş Savaşı başladığında Karagöz dergisini, Alay, Ayna, Güleryüz, Aydede izler.

Kurtuluş Savaşı sırasındaki mizahı ise hükümetler biçimlendireceklerdir. Ankara Hükümetini tutan mizah dergisi Güleryüz, çıkaran Sedat Simavi. İstanbul Hükümetini tutan mizah dergisi

"Diken mizah dergisini çıkarır. Derginin kadrosunda Akif Efendi, Hacı Hafız, Nurullah Ataç, Faik Reşit Onat yer alır. Diken dergisinin yayını bir yıl sürer. Bu arada ülkemizde kadınlara yönelik ilk mizah dergisi çıkar. Kadın Oyuncak Değildir adlı dergiyi, gazeteci ve yazar Ahmet Hikmet Bey çıkarır. Boşboğaz ve Güllabi adlı dergilerde Ahmet Rasim ve Hüseyin Rahmi gibi ilk mizah hikâyecilerimizin de yer aldığı görülür."

Cemal Nadir, Ramiz etkisi karikatürümüzde sürerken, Necmi Rıza ve Orhan Ural, daha sonra da Salih Erimez, Şadi Dinççağ gibi yeni imzalar çıktı. Necmi Rıza, Akbaba'da yaptığı kapak karikatürleriyle tanındı...

"Cemal Nadir ve Ramiz Türk karikatürünün iki devamlı ve önemli imzasıdır. Cemal Nadir günlük gazete, Ramiz ise mizah dergilerindeki çizgileriyle karikatürü halka indirip, yaydılar ve sevdirdiler."

Aydede, çıkaran Refik Halit Karay'dır.

Güleryüz dergisi Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen tek mizah dergisidir. Bu dergide, Kuvayi Milliyeci karikatür, halkı yüreklendiren ulus olma bilincinin uyanmasında etken olan önemli bir işlevi yerine getirir. Kurtuluş Savaşı sırasında, işgalci devletleri tutan, bağımsızlık savaşına karşı çıkan Aydede dergisi, çok zengin bir yazar ve çizer kadrosuyla yayınlanmaktaydı. Dergiyi biçimlendiren Refik Halit'tir. Rıfkı ise çizgileriyle onun yolundadır. Çizgileriyle Kuvayi Milliyecileri küçümser, işgalci kuvvetleri ise özenerek çizerdi. Ratip Tahir, Münif Fehim, Yusuf Ziya, Orhan Seyfi Orhon, Refik Halit, Ramiz Gökçe ve Rıfkı dergide yer alan imzalardı.

Kurtuluş Savaşı kazanılınca, Aydede dergisi kapanır. Aydede'nin aynı kadrosu, aynı biçim ve yapı ile yeni bir dergiye dönüşür. Bu dergi basınımızda uzun süre adından söz ettirecek olan Akbaba dergisidir.

Kurtuluş Savaşı yıllarında ilerde Türk karikatürü için önemli bir isim olan Ramiz'in karikatürleri Aydede dergisinde görülmeye başlar. Bir basın ressamı olan Münif Fehim'in karikatürlerinden iyi örneklere yine bu dergide rastlıyoruz.

Türk mizahı Cumhuriyet dönemine Karagöz, Güleryüz, Akbaba, Zümrüdüanka, Kelebek dergi ve gazeteleriyle, Sedat Nuri, Cemil Cem, Sedat Simavi, Cemal Nadir, Münif Fehim, Ratip Tahir Burak, Zeki Cemal, Ramiz Gökçe, Baha Bey, Hıdır Şevket, İhap Hulusi, Kozma Togo, Salih Erimez gibi zengin bir karikatürcü kadrosuyla girdi. 1925 yılına kadar çok hareketli ve özgür basın ortamından karikatür de yararlandı. Meşrutiyet dönemindeki kadın resmi ve karikatürü çizme konusundaki baskı da artık iyice kalkmıştı.

1927-28 yıllarında karikatürcü Cemil Cem'in, kendi adını taşıyan "Cem" dergisini yeniden çıkarması, önemli bir olaydı. Bu arada eski Türkçe mizah dergilerinin yerini, yeni Türkçe mizah dergileri alıyordu.

Cemal Nadir ve Ramiz Türk karikatürünün iki devamlı ve önemli imzasıdır. Cemal Nadir günlük gazete, Ramiz ise mizah dergilerindeki çizgileriyle karikatürü halka indirip, yaydılar ve sevdirdiler.

Cemal Nadir çıkardığı Amcabey dergisinde ve Akşam gazetesinde, daha sonra da Cumhuriyet gazetesindeki karikatürlerinde, Ramiz ise Karikatür ve Mizah dergilerinde çizdiği karikatürlerle Almanya'nın saldırılarını ve işgallerini eleştirirler. Zira İkinci Dünya Savaşı'na kadar geçen sürede karikatür donuk bir mizah ve kalıplaşmış çizgileri içinde kapalı kalmıştı.

Cemal Nadir bu dönemde çizgi roman özelliklerinden yararlanarak Türk karikatürünün anlatım olanaklarını zenginleştirmiştir. Tipleri arasında en ünlüsü, olaylara dışardan bakabilen ve kısa bir yorumla sağlanan bir eleştiriyi getiren Amcabey'dir. Dede ile Torun'da eski ile yeni çelişkisi, Ak'la Kara'da karşıt görüşlerin yarattığı gülünç durumlardan yararlanmış, Dalkavuk, Salamon, Yeni Zengin gibi tipleri de toplumsal zaaflıkları vurgulamak amacıyla kullanmıştır. Üretken ve çok yönlü kişiliğiyle genç karikatürcüleri etkilemiş, karikatürümüzün en önemli çizerleri arasında yerini almıştır.

Cemal Nadir, Ramiz etkisi karikatürümüzde sürerken, Necmi Rıza ve Orhan Ural, daha sonra da Salih Erimez, Şadi Dinççağ gibi yeni imzalar çıktı. Necmi Rıza, Akbaba'da yaptığı kapak karikatürleriyle tanındı. Necmi Rıza ve Orhan Ural Cemal Nadir, Ramiz ikilisi gibi birlikte anıldılar. Salih Erimez dört albümde topladığı "Tarihten Çizgiler" adlı karikatürlerinde, Osmanlı toplum düzeninin komik yönlerini yansıttı. Şadi Dinççağ karikatür çizmeye Karikatür dergisinde başladı.

Akbaba dergisi 1930 yılında üç yıl kapalı kalmış, Cumhuriyet Halk Partisi, ünlü Karagöz der-

gisini 1935 yılında Sedat Simavi'ye devretti; bir yıl sonra da Simavi bu dergiyi yayımladı. Ayrıca 1 Ocak 1936 yılında "Karikatür" adlı mizah dergisini çıkarmaya başlamış ve bu dergiyi 1948 yılına kadar sürdürmüştür. Çıkardığı günlük gazete büyük ilgiyle karşılanınca, mizah dergisi çıkarma isteğini bir süre erteleyen Sedat Simavi erken ölünce bu köklü mizah çizgisi bir sonuca bağlanamadı.

1942-43 yılları arasında ilerde "orta kuşak" diye isimlendirilecek olan karikatürcülerin karikatürleri Akbaba, Amcabey ve Mizah dergilerinde görünür. Turhan Selçuk, Semih Balcıoğlu, Selma Emiroğlu, Mustafa Uykusuz, Nehar Tüblek ve Ali Ulvi Ersoy'dan oluşan ve ilerde kişisel değerlerini bulacak olan bu çizerler, Cemal Nadir'in etkisi altındadır. Cemal Nadir'in etkisi, birkaç yıl aradan sonra basınımızda görülecek olan orta kuşağın devamında da vardı: Eflatun Nuri Erkoç, Altan Erbulak, Ferruh Doğan, Bedri Koraman. Daha sonra Yalçın Tüzecan, Tonguç Yaşar, Yalçın Çetin, Mustafa Eremektar (Mıstık), Suat Yalaz, Hüseyin Mumcu, Sinan Bıçakçıoğlu ve Oğuz Aral. 1947 yılında yepyeni bir karikatür kuşağı ortaya koyan Cemal Nadir, erken ölümüyle yerini yetiştirdiği kuşağa bıraktı.

Orta kuşakla birlikte karikatüre yeni boyutlar getirilirken, Markopaşa mizah olayı patlar. Bu canlı hareketin nedenleri içinde tek partili dönemden çok partili demokratik döneme geçişi sayabiliriz. Bu dönemde Türk karikatürü daha da güçlenmiş, demokrasi aşamasında özgün ve etkin bir sanat niteliğini kazanmıştır.

Markopaşa dergisi, 25 Kasım 1946'da yayımlanır. Özellikle ABD ile olan işçiler, enflasyon, karaborsacılar ve harp zenginlerini konu edinen mizahını sürdürür. Halk katlarında çok tutulmaktadır; öyle ki tirajı 60 bini bulur.

Markopaşa'da, Sabahattin Ali, Aziz Nesin, Rıfat Ilgaz yazılarıyla mücadelelerini sürdürürken, köyden gelen bir karikatürcünün bilinçli ve cesur karikatürler çizdiğini görüyoruz:

Bu sanatçı Mustafa (Mim) Uykusuz'dur. Onun çizgilerinde, Türk karikatüründe bir yenilik olarak ilk kez 'sınıf' çelişkilerinin sergilenmeye başlandığı görülür. Bu arada derginin yazarları ve çizerleri sürekli tutuklanır ve bu tutuklamalar sürdükçe, Markopaşa'nın adı Merhumpaşa, Hür Markopaşa, Malumpaşa, Bizim Markopaşa, Ali Baba gibi yeni benzeri adlarla yayın yaşamını sürdürürler.

Alışılmış düzenlere aykırı akımların kuşkuyla karşılandığı 1950'ler Türkiye'sinde, Turhan Selçuk Yeni İstanbul'da günlük karikatürleriyle göründü. Aynı gazetede sık sık yazılar da yazmış, yeni bir karikatür anlayışı ortaya koymuştur. İzleyiciler bu yazılarda ilk kez "grafik mizah" deyimi ile karşılaşmışlardı. Turhan Selçuk'a göre dünya karikatürleri artık yeni bir rotaya oturmuştur. Karikatürden yazı kalkmakta, anlatım salt çizgiye dayanmaktadır. İyi bir karikatür, az çizgiyle, çok anlatımı içeren karikatürdür. Selçuk'un bu karikatürde yenileşme atılımının tutulacağına inanılmıyordu. Turhan "zor"u başardı ve Batı'daki karikatür anlayışı Türkiye'de de basındaki yerini almaya başladı. Yıllar sonra tarafsız kişiler onun için "Cem Ekolün'den, Cemal Nadir Ekolün'den sonra, yeni çağın adı hiç şüphesiz Turhan Selçuk Ekolü olacaktır" diye yazdılar.

1952 yılında İlhan Selçuk ve Turhan Selçuk kardeşler, "41 buçuk"u geniş bir çizer kadrosuyla çıkarmaya başladılar. Turhan Selçuk, Orhan Doğu, Ferruh Doğan, Mustafa Eremektar, Semih Balcıoğlu, Çetin Özkırım, Suat Yalaz, Selma Emiroğlu, Altan Erbulak, Bedri Koraman, Ali Ulvi, Sinan Bıçakçıoğlu, Metin Gökçe, Yalçın Çetin, Güngör Kabakçıoğlu, Nehar Tüblek, Beytullah Heper, Osman Filiz, Mustafa (Mim) Uykusuz, Niyazi Yoltaş, Eflatun Nuri karikatürleriyle, İlhan Selçuk, Bedii Faik, Selami İzzet Sedes, Oktay Verel, Azize Erten, Bülent Oran ve Selçuk Kaskan yazılarıyla dergide yer aldılar. 41 buçuk'u, ilk modern mizah dergisi olarak alabiliriz.

"Orta kuşakla birlikte karikatüre yeni boyutlar getirilirken, Markopaşa mizah olayı patlar. Bu canlı hareketin nedenleri içinde tek partili dönemden çok partili demokratik döneme geçisi sayabiliriz..."

1952 yılında Akbaba dergisi yeniden yayınlanmaya başladı. Tef dergisinin zengin bir kadroyla yayınlanışının hemen ardından Dolmuş, Karikatür, Taş, Taş-Karikatür dergileri yayınlanmaya başladı. Dolmuş dergisi, bir karikatür okulu haline gelmişti.

1958 yılında, aynı hafta içinde iki dergi birden yayın hayatına başladı. Bunlar, Aziz Nesin, İlhan Selçuk ve Turhan Selçuk'un birlikte çıkardığı "Karikatür" ve Semih Balcıoğlu'nun çıkardığı "Taş" dergileriydi. Her iki dergi 13. sayılarında birleşme kararı aldılar ve bir sonraki sayılarını "Taş-Karika-

Cemal Nadir'in etkisi, birkaç yıl aradan sonra basınımızda görülecek olan orta kuşağın devamında da vardı: Eflatun Nuri Erkoç, Altan Erbulak, Ferruh Doğan, Bedri Koraman. Daha sonra Yalçın Tüzecan, Tonguç Yaşar, Yalçın Çetin, Mustafa Eremektar (Mıstık), Suat Yalaz, Hüseyin Mumcu, Sinan Bıçakçıoğlu ve Oğuz Aral. 1947 yılında yepyeni bir karikatür kuşağı yaratmış olan Cemal Nadir, erken ölümüyle yerini yetiştirdiği kuşağa bıraktı.

tür" adıyla çıkardılar. Geniş bir çizer ve yazar kadrosuyla Taş-Karikatür yayınlanırken, İlhan Selçuk ve Semih Balcıoğlu'nun askere gitmesiyle dergi kapanmış oldu (1959).

1945-60 döneminde karikatür iktidara karşı mücadeleye girişti. Markopaşa'nın başlattığı bu mücadele 41 buçuk, Dolmuş, Karikatür, Taş, Taş-Karikatür dergileriyle sürdü.

Bu arada ülkemizdeki ilk karikatür yarışması da Cumhuriyet gazetesi tarafından düzenlendi ve büyük ödülü Orhan Doğu kazandı. Yeni çizerler ortaya çıktı: Tekin Aral, Erdoğan Başol, Halim Büyükbulut, Zeki Beyner, Erdoğan Bozok, Orhan Enez, Güngör Kabakçıoğlu, Orhan Önal, Ferit Öngören, Burhan Solukçu, Tan Oral, Salim Tuncer, Cafer Zorlu...

1960 yılından sonra siyasi konulara önem veren 'hiciv'li karikatürler önemini yitirdi. 1960 askeri darbesinden sonra Akbaba dergisi askeri yönetimin yanında yer aldı ve satışı elli bini aştı. Karikatürcüler bu yıllarda çizgiye özendiler ve çizgi güzelliğiyle oyalandılar.

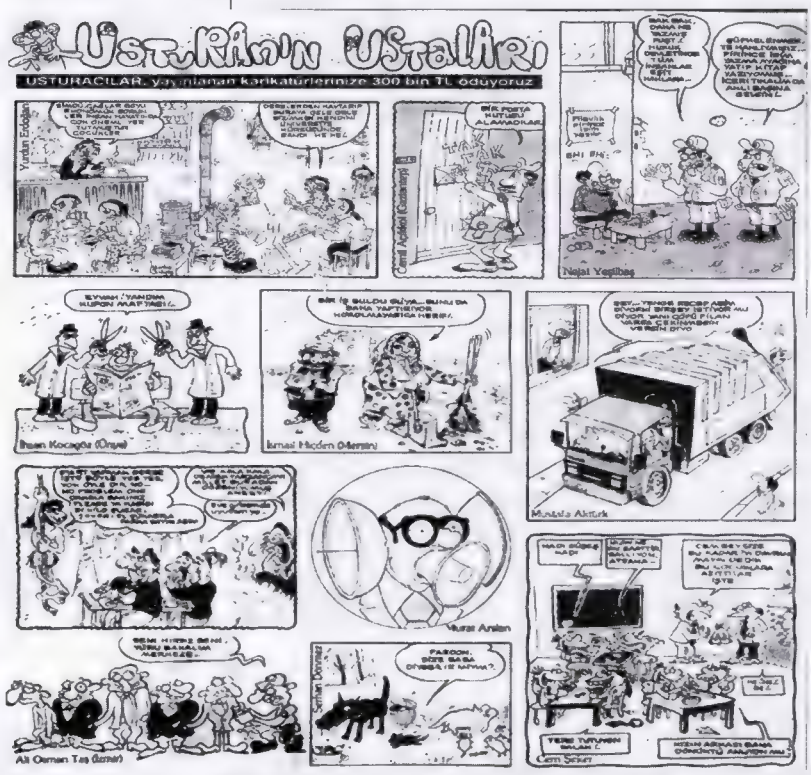

"Zübük ve Ustura gibi tipik dergiler de yayınlandı. Süavi Süalp, değişik mizah yazılarıyla ilgi uyandırdı. Çizgi-filmde ise Oğuz Aral, Yalçın Çetin, Tonguç Yaşar, Mıstık, Tan Oral, Meral Simer bu dalda iyi örnekler veren karikatürcülerdi. 1969 yılı Türk karikatürü için önemli bir yıldı."

Bu arada Zübük ve Ustura gibi tipik dergiler de yayınlandı. Süavi Süalp, değişik mizah yazılarıyla ilgi uyandırdı. Çizgi-filmde ise Oğuz Aral, Yalçın Çetin, Tonguç Yaşar, Mıstık, Tan Oral, Meral Simer bu dalda iyi örnekler veren karikatürcülerdi.

1969 yılı Türk karikatürü için önemli bir yıldı. Bu yıl Karikatürcüler Derneği, Ferit Öngören, Turhan Selçuk ve Semih Balcıoğlu tarafından kuruldu.

Çizgi-mizah'ın basınımızda ilk örnekleriyle görülmesinin yüzüncü yılına, ülkemiz karikatürcüleri bir dernek çatısı altında toplanmış olarak giriyorlardı.

Karikatürcüler Derneği, onbeş yıl içinde yurt içi ve yurtdışında yüz ellinin üzerinde sergi gerçekleştirmiştir. Bütün üyelerinin katılabildiği bu toplu sergiler, demokrasi, özgürlük, barış, halk sağlığı, çocuk ve kadın sorunları, sanayileşme, işçi sorunları, belediyeler ve çevre sorunları vb. konuları içeriyordu. Türk karikatürünü tanıtıcı "Caricaturque" adıyla yurt dışında Salzburg'da, Paris, Varşova ve Varna'da açılan sergilerin yanı sıra, Atina'da "Barış" konulu bir sergi düzenlenmiştir.

1975 yılında İstanbul Belediyesi tarafından yaptırılan Karikatür Müzesi açılmış, ancak Karikatür Müzesi, 1984 yılında İstanbul Belediyesi tarafından yıktırılmıştır.

Uluslararası karikatür yarışmalarının en önemlisi Akşehir Nasreddin Hoca Karikatür Yarışması olmuştur. 1973'de gençler arasında düzenlenen yarışma, daha sonraki yıllar uluslararası boyutlarda düzenli sürdürülmüştür.

1980 yılında çalışmaları durdurulan Karikatürcüler Derneği, dört yıl sonra yeniden çalışmalarına başlamıştır.

1972'de Gün gazetesinin mizah sayfası Gırgır başlığıyla düzenlenmiş, daha sonra Oğuz Aral'ın denetiminde haftalık mizah dergisi olarak yayımlanmaya başlamıştır (1973). Gırgır bir karikatür okuluna dönüşmüş, Oğuz Aral'ı usta seçen birçok genç çizer yetişmiştir. Bu dergide yetişen çizerler, profesyonel olarak da Gırgır'da çalışmaya başlamışlardır.

Gırgır dergisinden bir ara kopmalar olmuş, bu dergiden ayrılan çizerler Mikrop adlı yeni bir mizah dergisi çıkarmışlar, bu dergi uzun ömürlü olmayınca Gırgır'a yeniden dönmüşlerdir. Gırgır bir kapak karikatüründen dolayı, hükümet tarafından bir ay kapatılmıştır (1981).

Gırgır'da çeşitli bant karikatür dizileri yer almıştır. Bu diziler okuyucu sayısında artış sağlamıştır. Kelebek Hüsnü, Utanmaz Adam, Hafiyesi Mahmut, Avanak Avni, Çılgın Bediş, Gaddar Davut, En Kahraman Rıdvan ilgi uyandıran diziler arasındadır.

Gırgır dergisi 1979-80 yıllarında en büyük tirajına ulaşmış ve dünyanın en çok satılan mizah dergileri arasında üst sıralarda yer almıştır.

Gırgır, dil kurallarını önemsememiş, Walt Disney'in çizgi estetiğinden yararlanarak, sevimli tipler bulmuşlardır. Salt güldürmeyi amaçlayan mizah yolunu seçen Gırgır, bu tür mizaha yöneldiğinden dolayı karikatür eleştirmenleri ve birçok usta çizer tarafından eleştirilere hedef olmuştur. Gırgır ne denli eleştirilse de, halk tarafından sevilen bir mizah dergisi olmuştur.

Fırt ise, Gırgır bünyesindeki çizerlerden oluşmuştur. Tekin Aral yönetiminde yayımlanan Fırt, Gırgır gibi aynı mizahı benimsemiştir. Türk karika-

türü 12 Mart 1971 muhtırasıyla yeni bir suskunluğa girdi. Gazeteler karikatürü ön sayfadan attılar, birçok çizer işsiz kaldı. 1972 yılında yeni bir karikatürcü kuşağı filizlendi.

Bu kuşağın gelişmesi 1980 yılına kadar sürdü. Bu arada Çağdaş Mizah Dergisi, Çuval, Papağan, Mikrop, Çivi, Çarşaf, Karakedi, Karikatürk yayımlandı. Bu dergiden Gırgır, Fırt ve Çarşaf halen yayımını sürdürmektedir. Bu üç derginin mizahına bir tepki olarak çıkan Sıfır dergisi ise, gerçek mizahtan iyi örnekler verememiş ve çok sönük kalmıştır (1983).

Ülkemizdeki mizah dergilerinin satışları, çeşitli amaçlı dergilerin satışlarına oranla daha fazla. Bunu bir genel kural olarak ortaya koyamayız ama bu konuyu da gözardı edemeyiz.

Nasreddın Hoca'dan, Bektaşi fıkralarına, Karagöz'den, ortaoyununa kadar dayanan zengin mizah kültürü olan bir toplumuz. Bu nedenler halkımızı mizaha karşı yaklaştırmada önemli bir etken.

Diğer bir önemli etken de mizah dergilerinin genellikle hükümetlere karşı mücadele edip, halkın yanında olmasından ileri geliyor. Tabii bu her mizah dergisi için geçerli değildir. Ama elimizde Diyojen, Markopaşa, Dolmuş, Taş, Taş-Karikatür, Akbaba gibi somut örnekleri de var.

Bazı dergiler ise, fazla okuma alışkanlığı olmayan halkımıza karikatürü kolayca anlayabileceği şekilde sunmuş, ondan bir tat alması sağlanmıştır. Bunu iyi başaran mizah dergileri ise satışını büyük ölçüde artırmıştır.

Karikatürcüler Derneği'nin kapalı olduğu süre içinde (1980-84), yeni ve genç karikatürcü gruplar oluştu. Birçok kentlerde sergi açan gruplar, Odak, Gelişim ve Çuvaldız Genç Karikatürcüler Grubu'ndan oluşuyordu. Ülkemiz çizerleri katıldıkları yarışmalarda sürekli dereceye girdiler ve Türk karikatürünü dünyaya tanıttılar.

Basında yeterince çizecek yer bulamayan genç çizerler ise albüm çıkararak veya sergi açarak yapıtlarının kalıcı olmasını sağladılar. Genç kuşak çizerlerinden Haslet Soyöz'ün "Küçümen", Behiç Ak'ın "Kim Kime Dum Duma", İsmail Gülgeç'in "Hayvanlar" ve Piyale Madra'nın "Piknik" adlı bant karikatür dizileri ilgi uyandırdı.

Turhan Selçuk'un 1957 yılından beri çizdiği "Abdülcanbaz" bant karikatür dizisi, külliyatlar halinde çıkmaya başladı.

Semih Balcıoğlu "Cumhuriyet Dönemi Türk Karikatürü", Ferit Öngören ise "Cumhuriyet Dönemi Türk Mizah ve Hicvi" adlı kitaplarını yeniden derlediler. Kaktüs Yayıncılık ve Metis Yayınları karikatür albümleri çıkarmaya başladılar.

Uzun yıllar karikatür ve karikatür olaylarını arşivleyen İlhami Güreşin, çalışmalarını yedi ciltte toplayarak, basıma hazırlamış ve bu çalışmasına "Çağdaş Türk Karikatürü" adını vermiştir (1984).

Çağdaş karikatürümüzün öncüleri sayılan Turhan Selçuk, Semih Balcıoğlu, Ali Ulvi, Tonguç Yaşar, Yalçın Çetin ve 1970 karikatürüne bir soluk getiren Tan Oral'ı usta seçen gençler, onların çizgilerini izlemişlerdir.

İki ayrı mizahı benimseyen gençler arasında daha şimdiden ustalaşmış olanlar arasında: Haslet Soyöz, Selçuk Demirel, Seydali Gönel, Semih Poroy, Emre Senan, Mahmut Karatoprak, Beysun Gökçin, Ohannes Şaşkal, Engin Ergönültaş, Behiç Pek, Sarkis Paçacı, Özden Öğrük, Hasan Kaçan, Sinan Gürdağcık, Nuri Kurtcebe, İrfan Sayar, Şevket Yalaz, Mehmet Çağçağ, Sait Munzur, Atilla Kanbir, Cihan Demirci, Arman Salepçi, Kemal Can, Burhan Kum, Hakan Derman, Behiç Ak, İsmail Gülgeç, Fethi Develioğlu, Mahmut Akgün, Atila Özer, Firuz Kutal, Kamil Masaracı, Salih Memecan, Raşit Yakalı, Mustafa Doğruer, Ferit Avcı, Erhan Turgut, Ercan Akyol, Kamil Yavuz'u sayabiliriz.

"Bazı dergiler ise, fazla okuma alışkanlığı olmayan halkımıza karikatürü kolayca anlayabileceği şekilde sunmuş, ondan bir tat alması sağlanmıştır. Bunu iyi başaran mizah dergileri ise satışını büyük ölçüde artırmıştır.1984 yılının genel karikatür değerlendirmesini yapıp, karikatür tarihimizde gelecekte her biri önemli imzalar olacak genç kuşağı da ele alıp, konumuzu noktalamak istiyorum."

K A Y N A K Ç A

• Dünkü Mizahımızdan Yazı ve Çizgiler, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 128 S. •ÖNGÖREN Ferit, Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı ve Hicvi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, Ankara 1983, 320 S. • BALCIOĞLU Semih, Cumhuriyet Dönemi Türk Karikatürü, Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, Ankara 1983, 400 S. • NADİR Cemal, Karikatür Albümü, Milliyet Yayınları, İstanbul 1984, 80 S. • KUTAY Cemal, Nelere Gülerlerdi? Türk Kitaplığı, İstanbul 1970, 224 S. • ÇAPANOĞLU Münir Süleyman, Basın Tarihimizde Mizah Dergileri, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul 1970, 144 S. • Türk Mizahının Öncüleri, Milliyet Yayınları, İstanbul 1981, 144 S. • Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1983, Cilt 3, S. 1332. • Hürriyet Gösteri, İstanbul, Eylül 1983, Sayı 34, S. 67-97. • SELÇUK Turhan, Söz Çizginin Karikatür Albümü, Milliyet Yayınları, İstanbul 1979, 446 S. • Başlangıcından Bugüne Türk Karikatürü, Karikatürcüler Derneği Yayını, Cem Yayınevi, İstanbul 1971, 96 S. • Karikatürk, Karikatürcüler Derneği aylık yayın organı, İstanbul Aralık 1979, Sayı 1.

Not: Hakan Derman tarafından "Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler" kitapçığı'nda (Gelişim Yayınları) yer alan bu yazı 1984 yılında yayınlandığından o yıla kadarki mizahi yayınları konu edinmektedir.

BİR ÇİZGİ USTASI

TONGUÇ YAŞAR

karikatürün de okulu mu olur?

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KÜLTÜR İŞLERİ DAİRE BAŞKANLIĞI KARAMİZAH MERKEZİ AYLIK YAYIN ORGANIDIR

YIL 1
SAYI 14
1999

MİZAH KÜLTÜRÜ

KARA

"BU DERGİ SİZİNDİR. ALABİLİRSİNİZ!"

"Geleneksel mizahımızın yaşayan ismi
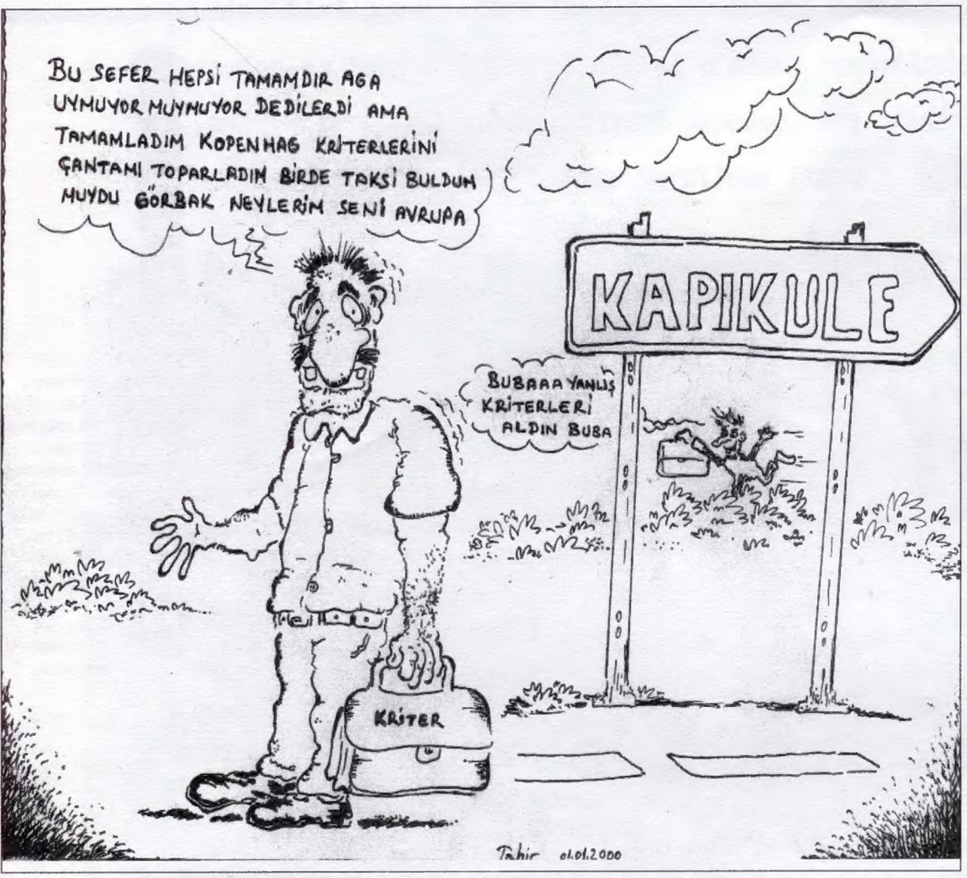
KARAMİZAH MERKEZİ "KARİKATÜR OKULU" ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARI